

Ta lendab mesipuu poole...

Muusikaleht

Aprill
1995
Nr. 4
Hind 4.95

'95
RIENT

EESTIIS

4.—7. W 95

(lk. 155—177, 23)

Veel numbris:

Ministeeriumi-
töötajate
vaatenurk

Eesti Muusika
Päevad

T. Kaljuste —
korvpallur

Setumaa Juhan Liiv

Helilindistuse
kvaliteedist

Pillide brontosaurus

Jaava Wayangi varinukunäidendi uhke ahvkindral Hanum.

"PÜÜAME KULTUURIVÕRKU MITTE REBENEDA LASTA"

Vestlus Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kunstide ja kultuuripoliitika osakonna juhataja kt., rahvakultuuri nõuniku Alar Ojalo ja muusikanõuniku Reet Rimmeliga 28. III 1995.

EESTI KULTUURIPOLIITIKA POLE FIKSEERITUD.

Te olete muusikaga tegelevad riigiametnikud. Riigiametnik peab rääkima nii, nagu riik talle ette kirjutab, olgu ta sellega täiesti nõus või mitte. Ma ei tea, kuidas teie mõtlete, kuid võimalus oma mõtteid vabamalt väljendada kui tavaliselt on teil just praegu, kui poliitilised jõud riigitüüri vahelduvad.

Esimene küsimus: kas on olemas Eesti Vabariigi muusikapoliitika? Kui see on olemas, siis mis on selle põhisisu?

R.R.: Minu meelest tuleb küsimust käsitleda laiemalt: kas Eesti Vabariigil on olemas kultuuripoliitika? Kui see on olemas, on olemas ka iga valdkonna poliitika: kunsti-, muusika jne. -poliitika.

Sellele küsimusele on aga raske vastata. Põhimõtteliselt määratleb riigi poliitika parlament ning viib ellu oma täitevorgani, valitsuse ja vastava ala ministeeriumi kaudu. Kultuuri osas on Riigikogu kultuurikomisjon kõrgeim organ kultuuripoliitika põhimõtteliste otsuste tegemisel, ministeerium saab protsesse suunata seadusandja - Riigikogupoolt kinnitatud eelarve piires.

Täpselt aasta tagasi tegi Kultuuri- ja Haridusministeeriumi kultuuri pool, kunstide ja kultuuripoliitika osakond, katse vormistada kultuuripoliitika läbi kultuurikontseptsiooni. Panime kokku projekti, mis ilmus ajalehtedes. Tahtsime selles küsimuses algatada avalikku diskussiooni, mille lõppresultaadiks oleks kultuuri finantseerimise süsteemi, prioriteete ja suundi fikseeriv dokument. Diskussiooni aga paraku ei tekkinud.

Pisut ikka oli.

R.R.: Kahes artiklis käsitleti seda põhjalikumalt ja lisaks paaris vihjati. Pärast ministrite vahetust läinud suvel pole selle teemaga enam tegeldud. Praegu ei eksisteeri dokumenti, mida võiks nimetada kultuuripoliitika kontseptsiooniks.

A.O.: Me lootsime väga, et kultuuriavalikkus lööb kaasa, teeb parandusi, saab kaasautoriks, kas või lükkab meie variandi täiesti tagasi ja töötab välja uue. Seda ei juhtunud.

Teatud mõttes oli see kontseptsioon kitsas. Ta fikseeris hetkeolukorra. Me siis veel ei teadnud, millise mõjuga liitub kultuuriprotsessi käesoleval ajal juba moodustunud Kultuurkapital, mis lähiaastatel hakkab väga oluliselt muutma struktuuri riigi ja alternatiivfinantseerimise paletis. Eeldatavalt muutuvad laekumised riigimaksudest Kultuurkapitalile mõne aasta pärast küllalt suurteks — umbes 20 miljonit krooni aastas — ja hakkavad kujundama protsessi ühes või teises valdkonnas juba ministeeriumist sõltumatult.

1996. aasta eelarve kujundamine, millega me oleme juba alustanud, on praegu raskendatud mitte niivõrd võimuvahetuse tõttu, vaid pigem Kultuurkapitali, Rahvuskultuuri fondi ja riigi finantsvõimaluste ja kokkulepete üle peetavate läbirääkimiste puudumise tõttu. Nendeks pole küll objektiivseid takistusi. Tuleval nädalal kohtume Kultuurkapitali Nõukoguga ja vastavate sihtkapitalide esindajatega ja seejärel Rahvuskultuuri Fondi juhtidega. Tulemuseks peaks olema selline finantseerimise süsteem, et rahapuuduse tõttu üheski valdkonnas tagasimekut või seisakut ei tekiks.

R.R.: Selle aasta jooksul, mis on möödunud projekti avaldamisest, on vajadus kultuurikontseptsiooni järele muutunud veelgi suuremaks. Fondide, omavalitsuste ja riigi poolse finantseerimise põhimõtted peaksid olema fikseeritud üldtunnustatud kokkuleppe ja avalikkusele teadaolevate põhimõtete alusel.

Teine tähtis küsimus - prioriteetid. Näiteks võiks tuua suurehituste finantseerimise. Mullu arutati kolme suurehituse alustamist: EMA, Eesti Rahva Muuseum, Kunstimuuseum. Selge, et riigil kõigeeks kolmeks raha pole. Seda palli - kes otsustab, mida kõigepealt ehitada - veeretati korduvalt Riigikogu ja ministeeriumi vahel. Ka see peaks olema selgesõnaliselt kuskil fikseeritud, millisel tasandil kui suuri otsuseid vastu võetakse.

A.O.: Ja kõik peaks olema põhjalikult läbi mõeldud. Kui me kulutame 200 miljoni krooni ringis EMA uue hoone ehitamiseks, aga seejärel ei jätku raha selle sisustamiseks ja funktsioneerima panemiseks tänapäeva nõuetele vastavalt, on rahva raha tühjalt raisatud. Ka struktuur ja funktsioonid peaksid muutuma oluliselt nüüdisaegsemaks.

Teine probleem - meil puudub majanduslikult ja halduspoliitiliselt vettpeidav regionaalpoliitika, sealhulgas kultuuri osas. Väljaspool Tallinna asub palju teatreid, toimub hulk muusikaelu sündmusi.

Tallinnas on ju ka munitsipaalfinantseerimine.

Just nimelt. Me võime ju oma osa paika panna, ent kui süsteemi tervikuna pole, ei funktsioneer see, kui pole paigas regionaalpoliitika.

HOIAME VANU JA LOOME UUSI TRADITSIOONE.

Selge, kultuurikontseptsiooni puudumine häirib. Kuid on olemas siiski realselt aetav kultuuripoliitika, s.h. muusikapoliitika. Mis on selle põhisisu?

R.R.: Ütleksin, et muusika valdkonnas on reaalse poliitika välja kujundanud traditsioon. Igal aastal toimub Eestis 8 suurt festivali: Viljandi vanamuusika festival, Rapla kirikumuusika festival, Eesti Muusika Päevad, Orelifestival jt.

1991. aastast peale on tekkinud umbes 15 uut muusikute organisatsiooni, igaüks võtab midagi ette ja vajab toetust.

Mõned on neist küll varjusurmas.

R.R.: Kõik pole võrdset aktiivsed. Kuid üks-kaks suurritust viivad nad aastas tavaliselt läbi. Näiteks Tartus äsja suure eduga toimunud Uue Muusika Päevad. Selle organiseeris Arnold Schönbergi Ühing. Ka tema sai riigi toetust. Pika traditsiooniga on ka interpretide võistlused. Eesti Muusika Päevadel oli 50% ettekantavatest teostest uudislooming. Varem maksis honorari Kultuuriministeerium, nüüd kontsertorganisatsioonid. Tingimuste loomine, heade traditsioonide ülalhooldmine ja väärt initsiatiivi toetamine, ka rahaliselt, ongi reaalse muusikapoliitika sisu.

A.O.: Sama lugu on taidluse poole peal. Mei ei räägi ainult laulupidudest. Viimase 10-15 aasta jooksul on välja kujundatud rahvamuusika alastruktuurid maakondades, regionaalsete, üle-eestiliste ja rahvusvaheliste ürituste süsteem. On olemas inimesed, kes seda tööd tahavad ja oskavad teha.

Meil on terve rida valdkondi, kus asjad on segamini pärast Eesti Vabariigi taasiseilsustumist. Mulle tundub, et rohkem on järjepidevust kõrgkultuuri valdkonnas kui taidluses, kui finantseerimise süsteem on eriti järsult ümber korraldatud.

A.O.: See ei ole päriselt nii. Oli madalseis, praegu on kohalikus kultuurielus siiski väike tõus märgatav. Näiteks võiks tuua eesmise aasta üldlauupeo statistika. Muidugi on laulupidude eel alati olnud tõus. Aga ka folkloorialased seltsid, ühingud tegutsevad kõigis maakondades. Tekib uusi ansambleid.

Kuidas on lood taidluskooride finantseerimisega kohalikus eelarvest?

Kummaline küll, ent taidluskoorid lähevad endiselt paljudele

A. Ojalo ja R. Remmel: Meie arvamust pole üldiselt palju küsitud.

Euroopa-reisidele. Isegi sõidud USAsse või Kanadasse pole haruldased. Hangitakse sponsortoetust, makstakse väga suures ulatuses ise välja. Riigi osa on siin umbes 10%. Samal ajal töötavad koorijuhid ilma palgata või saavad sümboolse raha.

Lokkab arusaamine, et regionaalne kultuurielu on täiesti vaesustunud. See on paljuski näivus. Omavalitsused eelarves kultuurile küll palju ei planeeri, aga aasta lõpul selgub, et küllalt suured summad on siiski eraldatud. Järvamaal mullu 250 tuhat krooni, Valgamaal 100 tuhat, Hiiumaal 70 tuhat. Rapla ja Viljandi festivalid olid suurelt osalt kohalikul finantseerimisel.

Nii et kultuuriasutused ei saa kindlalt planeerida, kuna summased pole kohalikus eelarves eraldatud. Aga nad arvestavad, et nad norivad selle raha ikka välja.

A.O.: Toorelt öeldes on see nimelt nii. Volikogudes pole tavaliselt kultuuriinimesi, heal juhul mõni sotsiaaltöötaja, õpetaja haridusega või hoopis humanitaarse tagapõhjata. Ma olen kohtunud vallavanematega ja öelnud neile: "Teie käes on võim. Keegi ei saa ülaltpoolt teid kohustada. Aga kui te ei arvesta rahva kultuuriliste vajadustega, siis võib sel olla teie jaoks bumerangiefekt: rahvas kihutab teid minema." Pisut jäävad mõtlema. On ka väiklast nääklemist: "Miks meie peame maksma, kui rahvapilliorkester läheb Tartusse või Viljandisse seminarile, meie valla inimesi selles orkestris pole." Aga on ka häid näiteid — eriti Järva-, Viljandi- ja Pärnumaalt: kui meie maakonna 12 valda löövad rahad kokku ja tõmbavad veel 4 valda naabermaakonnast juurde, on regionaalse ürituse jaoks olemas soliidne rahakott. Kõiki selliseid kokkuleppeid ma ei tea ega peagi teadma, see on puhtalt kohalike võimuorganite asi.

Repertuaar?

A.O.: Lauupeoks tellis uut muusikat Lauupeo Direktsioon. Tulemas on Tehnikaülikooli Meeskoori juubel. Korraldatakse võistlus uue repertuaari hankimiseks. Alles oli puhkpillimuusika konkurss.

Õnneks on rahvakultuuri rida "odav". Suhteliselt korras enamasti laias laastus leitud. Folkloori ja rahvapilli puhul on tegemist enamasti kohendamiseiga antud pillikoosseisule. Taidlusrepertuaariga riik üldse ei tegele, toetatakse vaid üht kompleksüritust.

Nii rahvusvahelisi, üle-eestilisi kui regionaalseid üritusi haarav kultuurikalender oli mullu päris paks ning on ka tänavu. Otse kummaline on, et ükski neist pole ära jäänud raha pärast või organisatsioonilistel põhjustel.

Eesti on minu arvates üks arenenumaid kultuurriike Euroopas mitte ainult taseme, vaid ka elanikkonna tõsisesse kultuuri haaratuse poolest. Üle Eesti on välja kujunenud suur kultuurivõrgustik, mis haarab kunsti, muusika, rahvakultuuri jne. Selles kalavõrgus on erinevad sõlmed erineval kõrgusel, erineva tugevustega ja laperdavad tuule käes. Meie ministeeriumi töötajate ülesanne on takistada seda võrku

rebenemast. Ma ei tea, kuidas on lugu teistes ministeeriumides, kuid need inimesed, kes on meile tööle jäänud, ei ole kõrgeltkamandajad, vaid on kogu aeg oma valdkonna keskel, elu sees. Oma kogemuste, teadmiste ja initsiatiiviga püüame me asju käigus hoida, osaleme mitmesugustes projektigruppides. Ükski dokument meid selleks ei kohusta, ülemused ka tavaliselt huvi ei tunne ja kui meie asemele tuleksid uued inimesed, võiksid nad rahumeeli öelda: miks ma pean seda tegema, kui ma pole kohustatud seda tegema.

VÄLISMAAILMAGA SUHTLEMINE RAJANEB VAID ISIKLIKUL INITSIAATIIVIL.

R.R.: Valus küsimus on riigi toetus Eesti kultuuri propageerimisele välismaal. Viimase paari aasta jooksul on otse plahvatuslikult suurenenud muusikaalased välissidemed, mida formaalselt toetavad riikidevahelised kultuuri-koostöölepingud. 1995. aasta eelarvesse püüdsime saada reaalselt finantskatet suhtlemiseks riikidega, kellega Eestil on olemas kultuurialase koostöö lepingud. Kahjuks seda rida me eelarvest ei leia.

A.O.: Seejuures pole tegemist mitte miljoniliste summadega, vaid 200-300 tuhandega riigi enda sõlmitud lepinguliste kohustuste täitmiseks. Absurdne olukord. Milleks siis lepinguid sõlmiti, lipukesi lehitati, mõnikord isegi näidati televisioonis. Seejuures pole selget ülevaadet sõlmitud kultuurialastest lepetest välisriikidega. Peaks olema vastav infokeskus.

Kus?

Soovitavalt meie ministeeriumis.

Mõnede riikide kultuuriatašeed tegutsevad Eestis üpris aktiivselt, finantseerivad kultuuriüritusi. Kas teie teada on ka Eestil olemas oma kultuuriatašeed?

R.R.: Ka kõikide suurriikide saatkondades Eestis pole kultuuriatašee ametikohti. Praegu pole Eestil ilmselt jõukust pidada kultuuriatašeesid välismaal. Kuid sellega siiski tegeldakse.

A.O.: Olga Bunder Moskvast on minu teada viisaosakonna töötaja. Aga ta on endale võtnud südameasjaks vähemalt kord kuus kutsuda inimesi saatkonda Eesti näitust vaatama või kontserti kuulama. Ei suhelda mitte ainult diplomaatiliste, vaid ka kultuuriringkondadega.

R.R.: Või Trivimi Velliste, kes pole ainult Eesti esindaja ÜROs, vaid ka konsul New Yorgis. Aga siiski leiab ta aega tegelda ka kultuuriga.

Helsingi? Seal on ju nii saadik kui tema proua kirjanik.

A.O.: Senini pole see saatkond küll minu teada olnud aktiivne, kuid varsti alustab tegevust Eesti Kultuurikeskus Helsingis. Küllap kujuneb sellest oluline tugi kultuurivahetuse soodustamiseks.

R.R.: Pea igas riigis on ka kohalike eestlaste seltsid. Neid võiks aktiivina ära kasutada. Ma saan aru, et saatkonna töötajad on rängalt üle koormatud. Aga keegi võiks siiski leida aega näiteks kord kahe nädala tagant kohalike Eesti seltsidega kohtumiseks. Minu teada toimub midagi niisugust vaid Moskvast.

Mõned aastad tagasi oli liiklus n.ö. ühesuunaline: Eesti muusikatundengid pürgisid välismaale õppima. Praegu õpib Eesti Muusika Akadeemias õige mitu võõramaalast. Siiski on osavõtt seminaridest, *workshop*'idest ja ka välismaa muusikakõrgkoolide statsionaaris õppimine äärmiselt oluline eriti neil aladel, milles meie kõrgkool pole nii tugev või puudub vastav eriala meil üldse. Ka võistlustest osavõtt on muusikule ülimalt tähtis. Siin peaksid riigi toetused mängima suuremat rolli. Õnnelik tudeng, kes on saanud maksimaalse riigipoolse toetuse — aastane stipendium, 12 000 krooni — suudab sellega mujal õppides vastu pidada vaid mõne kuu. Ka stipendiumide arv peaks tunduvalt suurenema. Praegu on 12 000-kroonilisi stipendiume kõikidele kultuurivaldkondadele vaid 20 ja need pole mõeldud ainuüksi üliõpilastele.

OLEME ALANDATUD MINISTEERIUMI KULTUURIOSAKONNAKS

A.O.: Ma arendaksin seda teemat edasi. Ma arvan, et minister Oleskile ei meeldinud meie kultuurikontseptsiooni projekt sellepärast, et selles puudus n.ö. hariduslik juurikas. Me lähtusime lõppfaasist, EMA-järgsest muusikaelust. Aga juur algab juba koolieelsest ajast, edasi üldhariduslik kool, muusikakoolid, EMA. Ma ei näe aga, et meie ministeeriumi hariduse tiib tegeleks kõige andekamate väljaselgitamisega ja nende välismaale õppima suunamisega. Noored ise käivad meil, välissaatkondades ja mujal infot hankimas, sponsoreid otsimas. Paistab, et sõidavad mitte kõige andekamad, vaid esmajoones need, kelle papa rahakott on paksem ja positsioon tugevam, seehulgas ministeeriumi hariduse tiivas endas. Kultuuripoliitika selle lõigu puudumine võib varsti anda end tunda anda tõsise tagasilöögina.

R.R.: Seda olukorda teavad muidugi meie ministeeriumi hariduse poolel töötavad inimesed paremini. Mul oli kohutavalt hea meel, kui leidsin Kultuurkapitali toetuse taotlejate hulgas noori muusikuid, kes tahavad minna välismaale õppima - Austraaliasse, Saksamaale, Inglismaale, Rootsi jne.

Nüüd jõudsime teema juurde, mida ma olen juba ammu kibelnud küsima: kas muusikainimeste suhted teie ministeeriumi kahe tiiva vahel pole liiga nõrgad? Isegi hariduse poole muusikaüritused ei kajastu teie kalendris, muidu oleks see veel poole paksem. Täna oli meie vestlusringi palutud ka kaks inimest Sakala tänavalt. Nad ei tulnud, ütlesid, et ootamatult lisandunud tööülesanded ei võimalda. Ma arvan, et kui teie ministeeriumi muusikud tunneksid end rohkem ühise perena. oleksid nad siiski leidnud võimaluse tulla. Mis te arvate, kas suurem integratsioon oleks Eesti muusika arengule kasulik?

R.R.: Koostöö kahtlemata. Kuid ma pole kindel, kas just ühendav silt seda tagab. Enne Riigikogu valimisi rääkisid mõnedki erakonnad, et nad tahavad kultuuri ja hariduse lahku lüüa.

A.O.: Kui see tõesti juhtub, kas siis hakata jälle raha kulutama uuteks siltideks ja blankettideks. Võib-olla mitte muuta fassaadi, vaid nimetada kaks ministrit ja kantslerit.

Mind huvitab siiski teie isiklik seisukoht ministeeriumi kahe tiiva muusikute suurema integratsiooni kohta. Kas teie ei pea seda vajalikuks või pole te selleks senini leidnud aega?

A.O.: Nii ühte kui teist. Aga hullem on meie vaatevinklist,

et ühises Kultuuri- ja Haridusministeeriumis oleme me kaotanud väljundi valitsusse, võimaluse oma ettepanekute esitamiseks valitsusele. Enne käis see kultuuriministri kaudu. Me oleme muutunud ühise ministeeriumi kultuuriosakonnaks, väikeseks ja odavaks. Osakonnajuhatajal pole õigust kirju kirjutada isegi teise ministeeriumi kantslerile, rääkimata Riigikogu või valitsuse komisjonidest. Me oleme mitte keegi. Vastutuse ja kohustuste disproportsioon on viinud meid natuke hõljuvasse ja nõrdimapanevasse olukorda. Me tahame tagasi saada võime teatud protsesse ise kujundada, suunata ja muuta. Oluline oleks eelarve lahutamine ja selle realiseerimise korra muutmine.

R.R.: Seisukoht, et kahe ministeeriumi ühendamisel saavad haridus ja kultuur koos endale palju tugevama löögijõu, tugevama potentsiaali, pole praktikas seni tõestust leidnud. Pigem vastupidi, selle aasta jooksul, kui me oleme olnud koos, on kultuur tegelikult kaotanud.

Ministeeriumi nimetuses on ju kultuur haridusest eespool.

A.O.: See ei peegelda hoopiski tegelikku olukorda, ka finantsiliselt. Kõik kärped -lõiked ettenähtamatuteks kulusteks toimuvad kultuuri arvelt, kusjuures sellistest otsustest meid ei informeerita ei ette ega tagantjärele.

PILK ÜLES- JA ALLAPOOLE

Kuidas te siis eelolevasse ministri vahetusse suhtute? Kas põhimõttel "Ministrid tulevad ja lähevad, aparaat jääb?" Või koguni: "Hea ülemus on see, kes ei sega tööd tegemast."

A.O.: Viimane variant tuleb pähe küll, kui su ettepanekud võetakse tõrksalt vastu: miks sa toodad igasuguseid mittevajalikke pabereid! Aga me oleme juba nii täiskasvanud inimesed küll, et ministri vahetuse suhtes mitte väga suuri illusioone hellitada.

Aga mida te tahaksite öelda allapoole - muusikainimestele. Mida nemad võiksid paremini teha?

R.R.: Kellel on väärtuslik idee, ärgu väsigu kulutamast meie ja teiste asutuste uksi, kes võivad aidata selle idee elluviimisel.

Aga kas mingisugustele muusikutele või muusikute gruppidele ei tahaks öelda: "Ärge nii küll enam tehke!" Ka taidluse tasemel, maakondade tasemel?

A.O.: Ei ütleks küll. See ei tähenda mingit rahulolu. On asju, mille väljajuurimiseks kulub sajandeid, inimpõlvi. Ühe-kahe aastaga ei tee siin midagi ära.

Riigiametnike aega kulutas
HERBERT VAINU

Vajame uusi laule

Aja kulgedes vahetuvad võimud, muutuvad tähtpäevad, kombes, traditsioonid jm. Muutuvad vajadused ja maitseki. Suur muutus on toimunud ka muusikamaailmas.

Ei tea, kelle poole pöörduda, kuid arvan, et selle ala inimesed loevad ka "Muusika-lehte" ja aitavad asja kuskile poole lükata.

Suur puudus on lauludest, mida võiks võtta keskastme õpilaste repertuaari. Tõsine hirm on, et maitse võib kalduda ainult üheselt rockmuusika suunas. Rock on pop! Seni kättesaadav noorsoo laulurepertuaar on kirjutatud küll muusikaliselt vastuvõetavana, kuid tekstid on iganenud (pioneer- ja komsomoliteemalised). Kas on laulmisõpetajal õigust autorite tekstide (pioneerilõkked, laagri- ja malevalaulud) kohandada? Arvan, et ei.

Kui pakkuda lastele (6. kl.) isamaalisi laule (vabariigi aastapäeva eel) või kodu- ja emalaule (naistepäeva eel), ütlevad nad lausa

välja, et ei taha selliseid, olgu poplaulud: Lily-Marlen, Pilleriin või muu taoline. Ja tõesti — ega raadiost enam peale "vaibakloppimise" rütmi palju muud kuulegi. Teismeliste jaoks sobivatest tekstidest rääkimata. Aga kuidas äratada õpilastes head muusikalist maitset?

Puudu on lauldavatest, meloodilistest lauludest lastele. Sama lugu on täiskasvanute repertuaariga. Mõnikord saaks raadiost-TV-st edasiõpetamiseks lindile võtta meeldivat laulu, aga enam pole kombeks öelda laulude autoreid ega pealkirju. Ja kas tohibki sel teel repertuaari täiendada. Kuidas toimib autorikaitse?

Esitatakse ka ilusaid laule võrkeeltes. Kõik pole aga võimelised inglise keeles õpetama ega laulma. Ja kas me selleks tegime laulva revolutsiooni, et mitte enam eesti keeles laulda?

Sooviksin inspiratsiooni nii poetidele kui muusikutele. Ehk suvised meeolud toovad

muudatusi ning sügise saabudes leiame poeetidelt ka uut huvitavat ning — mis peasi — hädavajalikku nootides.

Maret Kolsar,
lauluõpetaja

P.S. See lugu oli juba valmis, kui 3. õppeveerandi viimasel nädalal jõudis kooli raamatukokku R. Kangro uus muusikaõpik V—VI klassile, mis sisaldab ka hulgaliselt laule. Esimesel lugemisel tundub see uus ja huvitav, ainult näib, et laste jaoks liiga suur kaasaskandmiseks. Kas oli see ikka tark kokkuhoid panna kahe klassi õppematerjal ühtede kaante vahele.

Mingil määral see laulik küll leevendab laulude nälg klassiväliseks laulmiseks, kuid mitte täiesti. Lauludel on seal ju siiski esijoones teine funktsioon — läbivõetavat teoreetilist materjali illustreerida. Kuhu on kadunud väikesed poplaulikud?

M.K.

MÄRTS

Gripilaine ei häirinud oluliselt linnades ja maakondades regiooni (osaltd valdade kaup) läbiviidud noorte muusikaüritusi: laululaste väljavalimist "Laulukarussellele '96", näiteringide ülevaatusel ("Noorteteater '95"), puhkpillikonkursile Paides ja Pipi 50. sünnipäeva tähistamist. Samuti toimusid mitmel pool rahvamuusikute ülevaatuskonkursid "Baltica '95"-le valmistumiseks.

Harjumaalt

* 15. märtsil laulis Eesti Poistekoor V. Laulu juhtimisel enne Saksamaa kontserdireisile asumist Keila kirikus vaimulikke laule.

* 17. märtsil tähistasid kontserdiga Raasiku rahvamajasoma asutamise 90. aastapäeva Raasiku segakoor ja 85. aastapäeva Raasiku puhkpilliorkester.

* 17.—19. märtsini käis 4 Harju laululast preemiareisil Soomes —Kyme lääni muusikapäevadel.

* Kiili vallavolikogu kinnitas õppemaksu 1. sept. algavaks õppeaastaks Kiili kunstide koolis: 270 kroonilt koolieelikutele kuni 900 kroonini pillide (klaver, puhkpillid jne.) ja süntesaatori õppijaile.

Hiiumaalt

* Ülemaakonnalisel Pipi sünnipäeva tähistamisel silma paistnud Emmaste kooli näitering tunnustati ka parimaks Hiiumaa laste näiteringiks ja saadeti üle-eestilisele konkursile. Trupis on koguni kaks laulvat ja tantsivat Pipit.

* Juhan Maakeri (Torupilli Jussi) 150. sünniaastapäeva 26. märtsil märkis Hiiumaa koduloomuuseum ära näitusega, mis pärast eksponeerimist Kärdlas läheb ringreisile mööda Hiiumaa koole.

Jõgevamaalt

* Jõgeva kammerkoor Maret Oja juhtimisel oli kuu algul Soomes esinemas. Sealhulgas anti Edela-Soomes kirikusse kaks täispikka kontserti.

* Märtsikuu teine nädal oli Jõgeva I Keskkoolis muusikanädal. Toimunud ürituste hulgas oli kohtumine kooli vilistlase, helilooja Alo Matiseniga.

* 19.—20. märtsini oli Põltsamaal õppepäevad Eesti kirikute organistidele ja koorijuhtidele, osalejaid 38. Nad esitasid Põltsamaa kirikus J. S. Bachi kantaadi "Christ lag...". dirigeeris Heli Jürgenson.

Järvamaalt

* 11. märtsil oli Oisus üle kolme tunni kestev vokaalmuusika pidu. Esines 15 ansamblit.

Läänemaalt

* 1.—9. märtsini esines Haapsalu Püha Johannese koguduse noortekoor Lia Salumäe juhtimisel Saksamaal ja Rootsis.

* 25. märtsil andis Haapsalu Uuemõisas Eesti Muusika Päevade raames kontserdi Tallinna Keelpillikvarteti.

Põlvamaalt

* 8. märtsil oli Oraval rahvamuusika žanripäev. Esines ka kohalik naiskoor.

* 8.—12. märtsini esines Põlva Linnaorkester Maini-äärse Frankfurdi muusikamessil Saksamaal. Selles noores orkestris on 30 pillimeest, neist 11 kooliõpilast. Dirigent on Raivo Reitel.

Raivo Reitel

Pärnумаalt

* 8. märtsil mängiti Suure Muusikaakadeemia raames Pärnus Mozarti sonaate.

* 18. märtsil andis järjekordse kontserdi Pärnu Linnaorkester. Seekord juhatas oma dirigent Loit Lepalaan. Mängiti Mozartit ja Schumanni. Metsasarvesolistina lõi kaasa Jüri Peetson Tallinnast.

* Pärnus käisid Narva kultuurijuhid kutsumas pärnakaid "Narva päevadele" mai lõpul—juuni algul.

* 24. märtsil esitas Eesti Muusika Päevade raames perekond Kaasik Pärnu raeojas tšellomuusikat.

Raplamaalt

* 14.—21. märtsini viis Märjamaa Muusika- ja Kunstikool (dir. M. Linnamägi) läbi 2. Con Anima kultuuripäevad. Mitmetel kontserditel esinesid tuntud ansamblid ja solistid Tallinnast (K. Karisma, V. Puura, H. Mätlik, duo Sakkos—Peaske, J. Öun, T. Mägi) ja ka isetegevuslased Raplast (kvintett ETTRA).

* 18. märtsil toimusid Raikkülas Rapla maakonna koorimuusikapäevad. Üle kolme tunni laulsid osalt alles hiljuti tekkinud koorid eri paikadest. Meeskoore on aga järele jäänud ainult üks: maakonnakeskuses. Kohal olid ning jagasid oma muljeid ja näpunäiteid A. Soots ja A. Üleoja.

Saaremaalt

* 3. märtsil tähistas Sõmera klubis oma 1. sünnipäeva kiiresti arenev Kärla külakoor.

* 11. märtsil Eiklas toimunud külapillimeeste võistumängimisel sai võitja Aivo Pahapill auhinnaks seinakella, mis laulab 12 meloodiat.

* 15. märtsil Kuressaares korraldatud Märtsikassikontserdil esines tuntud Tallinna "Weekend Guitar Trio" kõrval edukalt ka õpilansambel "Kuressaare Kitarristid" (juh. Tiit Paulus).

Tartumaaalt

* 1. märtsil tähistati helilooja Ed. Oja 90. sünniaastapäeva kontserdiga TÜ aulas (esinesid M. Jõgeva, T. Noor, V. Rumessen jt.) ning mälestuskivi avamisega tema haul Pauluse kalmistul.

* EK kontserditest dubleeriti TÜ aulas T. Kaljuste koori ja orkestri, P. Lassmanni ning Tallinna Keelpillikvarteti esinemised.

* 25. III oli Tartu Kirjanduse Majas Eesti Muusikateadlaste Seltsi ettekandekoosolek. Esinesid A. Hirvesoo, U. Lippus, Ü. Valk, A. Vurma jt.

* 28. III kirjandusmuuseumis toimunud Emakeele Seltsi rahvaluulesektiooni koosolekul rääkis Ene Lukka rahvamuusika õpetamisest Viljandi Kultuurikolledžis. A. Kiviberg tegi ettekande torupilli, R. Sildoja Türi Viulidajate ja Ü. Jantson malevalaulude kohta.

Viljandimaalt

* EK märtsi kavades korraldi Viljandis "Arsise" ja Tallinna Keelpillikvarteti oma.

* 17. märtsil oli Viljandi Kultuurikolledžis konverents "Rahvuskultuur rahvusliku identiteeri alusena".

* 18. märtsil oli Vastsemõisas maakondlik laulupäev. Rohkenenud ja noorenenud koorid esitasid mitmekesist muusikat, k.a. Tõnu Kallaste, Raivo Laikre ja Maret Möldri uued laulud.

Ida-Virumaaalt

* 17. märtsil esines Narva kindluses Margarita Voites.

* 26. märtsil oli Kohtla-Järve Kultuurikeskuses konkursi "Viru Laul '95" lõppvoor. Esikohale tuli Ahtmest pärit TÜ tudeng Maria Soikonen omaloomingulise lauluga.

Lääne-Virumaaalt

* 1. märtsil näidati A. Pärdi nim. fondi eestvõtmisel Rakveres D. Supini ja A. Söödi dokumentaalfilme A. Pärdist. Seda kavatakse teha ka mujal Eestis.

* 11. märtsil pidas Sõmera klubis rahvapilliansambel "Tõrts" oma 10. sünnipäeva. Osalesid ka teised kohalikud taitlejad. Nädal hiljem esines "Tõrts" koos teiste ansamblitega Võsul.

* 16. märtsil tähistati taidluskontserdidega Pajusti kulturihoone avamise 35. aastapäeva.

* 26. märtsil mängis P. Lassmann Rakvere Kauri koolis Messsiaeni, päev varem aga Narva linnuses.

Võrumaaalt

* 1. märtsil esinesid Võru Muusikakoolis baltisaksa päritolu Saksa instrumentalistid T. C. von Widden ja S. Koch.

* 13. märtsil suri Võru tantsumemm, Võru aukodanik Kai Leete.

Tartu Ülikooli aulas laulsid mees- ja naiskoorid

5 aasta eest loodi hakkajate meeste eestvõttel Eesti Meestelaulu Seltsi juurde 2 laulupeokoori — üks Tallinnas, teine Tartus. Algselt oli plaanis vaid laulupidused osavõtu võimaldamine ka vanematele laulumeestele, kuid nüüd teugutatakse pidevalt, antakse kontserte nii klaskalisest kui tänapäevast kooriloomingust.

18. märtsil esinesid mõlemad koorid Tartu Ülikooli aulas. Tartu koor (dirigendid Alo ja Made Ritsing, Ilmari Johansson) oli võtnud kavva vanemat vaimulikku muusikat, eesti koorilaulu klassikat, aga ka populaarseid sõdurilaulu.

Tallinlased laulsid enamasti esimese ärkamisaja autoreid, nende kõrval ka Ernesaksa, Made-toja ja Cherubini loomingut (dirigeerisid Kuno Areng, Jüri Rent ja Peeter Perens). Ühisel jõul kõlasid veenvalt M. Härma "Meestelaul" ja E. Võrgu "Helise, ilma". Edv. Griegi kantaat "Uus isamaa" Olaf Printsa soologa sai publikult väga sooja vastuvõtu. Tunnustati laulumeeste head tahet ja indu Eestimaa laultraditsioonide jätkamisel.

Tartu naislaulu hing Vaike Uibopuu püüab vältida kooride mõnaperioode laulupidude vaheaegadel. Naiskooride taseme hoidmiseks laulsid ka 1994. aasta veebruaris kõik Tartu naiskoorid M. Härma 130. sünnipäeva kontserdil tema loomingut.

K.a. 19. märtsil kogunes paarsada naiskooride lauljat Tartust ja Tartu lähikonnast tähistama Enn Võrgu ja Eduard Oja 90. sünniaastapäeva. Korraldajaks oli Tartumaa Lauljate ja Mängijate Liit. Ülevaate E. Võrgu ja Ed. Oja elust ja heliloomingust, eriti koorilauludest, andis Tartu Õpetajate Seminari õppejõud Tiia Puhvel.

Ühendkoor (juhataks Laine Ustav, Ave-Maria Sild, Vaike Uibopuu ja Elvi Oolo) laulis Võrgu ja Oja laulude kõrval ka 1903. a. märtsis sündinud R. Ritsingu "Sa oled mu südame suvi". Ülejäänud kava koosnes vaid mõne erandiga ainult E. Võrgu ja Ed. Oja naiskoorilauludest 9 erineva koori esituses.

Mõnekümne viimase aasta jooksul naiskooride repertuaaris olnud laulude kõrval

üllatasid TÜ Akadeemiline Naiskoor ja naiskoor "Ave" aastakümneid teenimatult unustuses olnud lauludega. (E. Võrgu omapärase helikeelega "Suvi" (E. Enno sõnad) sai noorte neidude ettekandes V. Uibopuu tõlgitusega kuulajatele suureks elamusks. Ka sama autori seatud "Lauliku kodu" Laine Ustavi juhtimisel oli "Ave" koorile muusikaliseks saavutuseks. Sama koor tõestas Võrgu "Meie lauluga", et see on eeloleva suve laulupidude kavasse võetud täiesti põhjendatult.

Naiskoor "Cantare" Imbi Goldmani juhatusel esitas Ed. Oja "Puurilinnu" autorile omase traagilise emotsionaalsusega. "Domina" dirigent Elvi Oolo saavutas E. Võrgu "Lillesidemega" sügava läbitunnetuse.

Mõlemat kaunist kontserti kandsid nii lauljate kui koorijuhtide siiras soov hoida esivanemate laulutuld ja veendumus, et ka turmajandusse pürgimisel jääb Eestis koorilaul elama.

VALVE REHEMA

Töö tunnistati heaks ja tõhusaks

24. märtsil oli Tallinnas koos Eesti Muusikaõpetajate Liidu (EML) suurokogu. Ülevaate kahe aasta tööst esitas liidu esimees Arne Saluveer.

Uus täiendõppe süsteem on hästi käima läinud. 1993. a. korraldasid tartlased väga läbimõeldult esimesed muusikaõpetajate sügispäevad, mullu võttis teatepulga üle Viljandi, lisades uusi strihhe (ei ole kahte ühesugust maakonda) ja arvestades ürituse kasvavat populaarsust on selleks sügiseks Pärnusse muretsetud suurem saal. Ka lisaks Eesti Kooriühingu Vigala laagriile organiseeritud EMLi Sauga suvepäevad ja 5 korda aastas korraldatavad nädalalõpu kursused on saanud populaarseteks. Teemad on valitud õpetajate endi soovide kohaselt, EML on hoolitsenud kvalifitseeritud lektorite eest. Välismaalaste abil organiseeritud kursustest hindas A. Saluveer kõrgelt hiljutist Orffi-seminari Tallinnas (vt. "ML" nr. 2).

Noorte laulupidu 1993. a. oli huvitavamaltki korraldatud kui üldlaulupidu 1994. a. Uue, 1997. a. läbiviidava koolinoorte üldlaulupeo ideekavandite võistluse võitis kollektiiv eesotsas L. Rahulaga.

On välja hakatud andma oma kord aastas ilmuvat bülletääni. Teine number ilmus suurokoguks.

Ülo Vinter on Kuressaares ja Kehtnas Tootsile truu

1994. aasta aprilli lõpul toodi Saaremaa Ühisgümnaasiumi jõududega Kuressaare Kultuurikeskuses lavale Ülo Vinteri "Kevade"-aineline muusikal "Pildikesi Paunverest".

Idee autoriks oli helilooja ise, kes on huvitatud sellest, et kooliteatrite tegevus ei jääks Eestis soiku. Varem oli siinkandis midagi selletaolist tehtud, sidemed sõlmiti Eesti Muusikaõpetajate Liidu kaudu.

Proovid algasid veebruaris, põhiosa tööst tehti ära aprilli algul Lümandas toimunud laululaagris. Muusikalise osa õnnestumise eest kandsid hoolt õpetajad Mari Ausmees ja Sirje Medell, lavastusliku poole pealt aitasid kooli kirjandusõpetajad ja näiteringide juhid Rita Ilves ja Sirje Kreisman, liikumise pani paika Eha Kask, konsertmeisteri osa täitis Riina Oesalg. Osales pea kogu kooli segakoor. Peale õpilaste löi õpetaja Lauri osatäitjana kaasa kooli direktor Viljar Aro.

Etendus läks hästi. Pärast seda arvas Teelet mänginud Mairi Leemet, et tunne on tunduvalt parem kui enne lavaleminekut. Ja hindajadki olid üllatunud osatäitjate mängulustist ja sisseelamisvõimest. Kohalviibinud Ülo Vinter ütles, et nii head tulemust polevat ta julgenud loota.

Murelasteks luges A. Saluveer koolide naiskoore. Ta märkis ära lünki liikmemaksude laekumisel, koostöös EMAGA (sellest rääkis murelikult EMA kateedrijuhataja O. Oja) ning Eesti Kontserdiga kontsertide organiseerimisel. Et sellega saadakse ka ise hakkama, näitas ansambli "Cantores Vagantes" esinemine suurokogu avamisel.

Tõhustamist vajaks ka töö koolielikutega. Sõnavõttudes tunti muret, kas mitmesugused laulustuudiod, kes oma "imevõimeid" näitavad väikelapsi keerukaid laule laulma pannes, ei riku ära nende häält. Hukkamõistu leidis ka mõnedes koolides koorilaulu tundide ärajätmine. Jne.

EMLi juhtkonna kohta kriitikat ei kostnud ja saali üksmeelse hinnangu kohaselt tunnustati selle töö heaks ja tõhusaks. Juhtima valiti endised funktsionärid Arne Saluveer, Ene Kangron, Inge Raudsepp (sai enim häält).

Suurokogu viis sisse mõningad parandused EMLi põhikirja, peamiselt eesmärgiga viia see kooskõlla olemasoleva seadusandlusega.

Kuna rahvas oli üle Eesti koos, kasutati võimalust Kodaly-Seltsi taaselvdamiseks (esimeheks valiti Ene Üleoja) ja loodi Orffi Ühingu sektsioon (esimees Monika Pullerits).

Nüüd on Ü. Vinter "Kevade" nimedega tegelaste juurde tagasi pöördunud koostöös Kehtna operetteatriga Lõuna-Harjumaa. Tutvus sõlmiti mullu, kui Kehtna rahvas käis Tallinnas Õpetajate Majas ette kandmas oma R. Straussi "Viini vere" versiooni (enne "Estoniat").

2-vaatuseline muusikal "Paunvere mäng" on täiesti nüüdisaegne lavatükk, mille tegelased tänapäeva noored, kes said oma hüüdnimed sel ajal, kui nad kolmandas klassis mängisid "Kevadet". Arno on selles muusikalises igavene üliõpilane. Imelik õpib välismaal kannelt, Tõnisson äritseb vasega jne.

Teos on valminud koostöös estoonlylastega. Teatri kontsertmeister Jaanus Juul on kirjutanud libreto ja laulutekstid, lavastab Tiit Tralla, kaasa teeb Arno osas ka "Estonia" solist Alar Haak.

Proovid on juba alanud ja taotlejad teevad neid mõnuga. Eriti meeldib Ü. Vinteri muusikast Arno ja Teele duett "Kas on saatus see...". Lavale kavatsetakse tükk tuua alles tuleval aastal, tähistamaks ühtlasi Kehtna operetteatriga 20. aastapäeva.

K. TÜR
I. PURI

IV rahvusvahelised kandlepäevad Pärnus

10.—12. märtsil olid Eesti IV rahvusvahelised kandlepäevad, seekord esmakordselt lõuna pool "ekvaatori" — Pärnus. Peale Eesti kandlemängijate Otsa-nimelisest ja Tallinna Muusikakoolist ning Pärnu Humanitaargümnaasiumist oli osalejaid Lätist (ansambel "Teiksmä" Teiksmä Jantsoni juhtimisel Riias), Leedust (Rima Spalinskiene õpilastega Klaipedast) ja Soomest (Sibelius Akadeemia soolokandle ja

rahvamuusika osakonnast), ka Soome Kandleliidu sekretär Anneli Toiminen). Anti kolm temaatilist kontserti; klassikast (Bach), nüüdismuusikast ja rahvamuusikast. Peale selle viidi läbi kursused veerandsajale Eesti maakondade kandlemängijale.

Järgmine kord otsustati kohtuda kahe aasta pärast. Eeldatavasti jälle Pärnus — koht hakkas osalejaile meeldima.

1997/98 õppeaastat alustab Viljandi Kultuurikolledž uutes ruumides

29. märtsil kirjutati alla Kultuuri- ja Hrtidusministeeriumi ja Viljandi linnavalitsuse koostöölepingule Viljandi Kultuurikolledži kohta. Kultuuri- ja Haridusministeerium taotleb Tallinna mnt. 16/Posti 1 asuvat hoonet Kaitseministeeriumilt oma haldusalasse ja annab selle siis üle Viljandi linna munistipaalvaldusse. Ehitus- ja remonditöid finantseerib 2/3 ulatuses

ministeerium, 1/3 ulatuses Viljandi linn. Ministeerium kannab kooli tegutsemiseks vajalike õppevahendite, inventari jms soetamise kulud. Pärast hoone käikuvõtmist 1. septembril 1997 sõlmib Viljandi linnavalitsus kolledžiga vara tasuta kasutamise lepingu, edasised hooldus- ja remondikulud kannab kolledž.

Koostöö edeneb

Teatrikuule olid koondunud Harju maakonna ja Estonia Teatri koostöölepingu (vt. ML nr.2) elluviimise põhiüritused. 18. märtsil laulsid Aegviidu rahvale Helgi Sallo (muu hulgas H. Meri laulu "Lubage" esiettekanne), Väino Puura ja Ülla Milišfer, 19ndal

märtsil Saku mõisas Annika Tõnuri, Pirjo Levandi, Mati Kõrts jt. 25. märtsil oli "Puhhi" kontrollitud Estonia Teatris reserveeritud Harjumaa lastele. Harjumaa näitlejapreemia andis maavanem Mart Kornet üle Teo Maistele.

Külli Tomingas vajab toetust

"Pärnu Leht" avaldab 18. märtsil intervjuu Pärnu Ooperis silma paistnud Külli Tomingalt, kes nüüd õpib Põhja-Itaalias Piacenza Konservatooriumis. K. Tomingas om elu ja õpingutega rahul, loodab kevade poole koos pianistist klaveriõpetaja Paula di Simonega ka hakata avalikke kontserte andma. Ta ütleb ka, et "kui oled pikk, blond ja

sale", siis on Itaalias oht "igalt rongireisilt naasta peotäie telefoninumbritega".

Õppeajaks on ette nähtud viis aastat, kuid rahaga on kitsas. K. Tomingas tänab sponsoreid ja leht kirjutab omalt poolt, et kevadeni vastu pidamiseks on K. Tomingasel vaja 23 000 krooni, lisades ka arve numbri hoiupangas.

Kas võru keel või võru murre?

23. märtsi võib pidada Võru Insituudi avapäevaks. Siis toimus esimene seminar ja valiti nõukogu juhtkond. Esimeheks sai TÜ teadur, füüsika-matemaatikakandidaat Enn Kasak, aseesimeheks Võru Keele ja Kultuuri Fondi esimees Jaani Pulk. Seminar oli küll Võru

muusikakooli saalis, kuid muusikast seal juttu polnud. Peasundi nähti majanduslikus ja demograafilises regionaalpoliitikas. Küll arutati, kas on tegemist võru keele või võru murdega. Sõna "keel" kasutajad pidavat uskuma selle püsimisse, murdest rääkijad mitte.

3 põlvkonda eesti muusikuid

19. märtsil esines Torontos New Yorgi Eesti Naiskoor. Kanti ette Rudolf Tobiase ja tema tütre Helen Tobias-Duesbergi helitöid. Juhatas H. Tobias-Duesbergi tütar Maaja Tobias.

Loodi Euroopa Koolimuusika Ühendus

Inglismaal Cambridge'is konstituteeriti Euroopa Koolimuusika Ühendus (*The European Association for Music in Schools*).

Ettevalmistustööd, mille kestel oli paar korda koos käidud, juhatas hollandlane Peter den Onden, esimeheks valiti inglase Bob Reeve. Peakorter viiakse Brüsselisse Euroopa Liidu tiiva alla. Eesmärgiks seatakse avatus üle riigipiiride, ka Lääne- ja Ida-Euroopa vahel, hüüdlauseks on: "Jagame omavahel paljusid muusikaid" (*Sharing the many Musics*). Eestist osalesid asutamiskoosekul Ene Kangron ja Ene Üleoja.

G. Ligeti uusimat teost suudab mängida vaid raal

Uue muusika suurkuju G. Ligeti on raali "Sibelius 7" abil loonud sellise muusikateose, mille kõige raskemaid osi suudab mängida vaid sama raal ise. Selline kontsert leidiski aset Londonis 19. märtsil. Põhiosa muusikat esitas siiski pianist Alfred Brendel. Ta ütles, et selles teoses on osi, millega pianist võiks toime tulla ainult juhtumil, kui tal on 5 kätt. Kommenteerides Ligeti loomis-meetodit ütles Brendel, et iga heliloojate põlvkond on loonud eelmisega võrreldes hoopis keerukama struktuuriga teoseid ning Ligeti uue muusika suurkujuna on läinud nüüd juba üle inimvõimete piiri.

"Sibelius 7" abil võib luua sellist muusikat, mida tervikuna oleks inimesel võimatu mängida. Seda siiski pole tehtud, pidades silmas kontserdiorganisatsioonide huve: kardetakse, et raalikontserti ei läheks keegi kuulama, piirduktaks vaid selle muusika ostmisega plaadistatult.

Reuter — ETA

"La Scala" ooperikoor teksastes laval

Pühapäeval, 12. märtsil tulid "La Scala" koorilauljad Arrigo Boito operi "Mefisto" esietendus avavaatusel värvikate kostüümide asemel lavale kampsunites ja teksastes. Seda tehti protestiks kehtivate töölepingute ja mitterahuldavate ohutuseeskirjade vastu. Algul olid vaatajad pahased, kuid seejärel läks etendus ülimenekalt. Järgmisele etendusele tuli koor tavapärasel riietuses. Reuter, kes selle teate edastas, ei täpsusta, miks oli protestiaktioon vaid ühekordne: kas direktioon kõrvaldas protesti tekitanud puudused, andis protest loodetust vastupidise efekti (suur publikumenu) või oli tegemist mingi muu põhjusega.

Enesekriitikaga võideldes maailma esiheliloojate hulka

Pärast Witold Lutoslavski surma on arutatud, kes võiks olla tema mantlipärija muusika arengu uue suuna näitajana. Üha rohkem nimetatakse György Kurtági nime, kes on György Ligeti kõrval teine tuntud tänapäevane ungari päritolu helilooja, temast aga paljuski erineva saatuse ja käekirjaga. Mullu sai ta Austria riigipremia eurooplasest heliloojale, mis on varem antud vaid Olivier Messiaenile ja Alfred Schnittkele. Nüüd esitati teda ka Helsingi biennaalil.

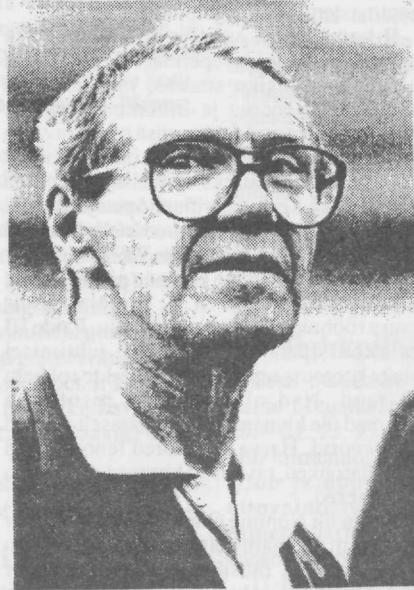
Erinevalt enamikest tuntud heliloojatest pole Kurtág kirjutanud suurvorme — oopereid ja sümfooniaid, vaid ainult kammerteoseid ja laule. Ta looming pole rikkalik, tihtipeale on ta tellimused jätnud täitmata ja teinud valmis hoopis midagi muud, seganud on ka tervis. Kurtág on üpris emotsionaalne inimene, keda hingelised kriisid on mõnigi kord muutnud pigemaks ajaks loomisvõimetuks.

Juba ta oopuse nr. 1, 1958. a. valminud keelpillikvarteti sünnilugu ümbritseb salapärasus. 1928. a. Ungaris sündinud ja kodumaal muusikalise alghariduse saanud Kurtág siirdus noorena Pariisi.

1956. aasta Ungari sündmused viisid ta

täielikult hingelisest tasakaalust välja. O. Messiaeni ja D. Milhaud' õpilase suutis taas töövõimeliseks muuta Prantsuse kunstiinimete tolleagne lemmikpühhoolog Marianne Stein. Temale ongi teos pühendatud.

Suuremat tähelepanu äratas G. Kurtági 10 aastat hiljem valminud pikem teos, opus nr. 7 — *The Sayings of Peter Bornemisza*, kontsert sopranile ja klaverile. Teose edu viis selle P. Boulezi repertuaari.

Ületanud 60. eluaasta künnise, on G. Kurtág hakanud rohkem oma teoseid avaldama. Senise müstilisevõitu lüürika helikeelde on tulnud karmimaid jooni, võitlusmeelolusidki. Pole täiesti selge, kuivõrd on see areng seotud juba hallipäiseks muutunud helilooja ühe lemmikväljendiga: "Enesekriitikal ei tohi alla anda, vaid temaga tuleb võidelda." Ühtlasi on ta säilitanud stoilise rahu, kinnitades: "Oleme ühtevõisi süütud nii selle puhul, mis meil õnnestub, kui ka selle puhul, mis ei õnnestu."

Rondo 2/95

Pavarotti mantlipärija

Oma esimese kompaktdiski laskis välja Tito Beltrán, kellest ennustatakse lüürilise tenorina Luciano Pavarotti järeltulijat. Ta kerkis esile viimasel maailmalauljate konkursil Cardiffis. žürii algul kahtles, kuid otsustas siiski publiku lemmikule anda peapremia. Järgnes rohkesti tellimusi ja nüüd on T. Beltrán laulnud juba mitmete maade lavadel Mozart, Rossini, Verdi ja Donizetti aariaid. Asjatundjate arvates on ta hääli väga selge, lüüriline, kuid samas ka dünaamiline ja hästivibreeruv.

Juba T. Beltráni vanaisa oli kuulus tenor oma kodumaal — Tšiilis. Tito Beltrán on aga saanud

oma muusikalise hariduse Rootsis, kus onu hankis talle 1986. a. õppimisvõimaluse. Ta on

õpetusega Rootsis üpris rahul, kuid mitte sellega, et Rootsis lauldakse itaalia oopereid rootsi keeles, mis pole nii vokaalirikas kui itaalia keel. Seetõttu kõlavat itaalia oopereid rootsi keeles Tito Beltráni arvates täiesti ebaloomulikult.

Classic CD, 4/1995

Biberi haruldused

Salzburgis, kus üle 30 aasta elas Heinrich Ignat Franz Biber, viis Euroopa Keelpilli-õpetajate Assotsiatsioon läbi tema 350. sünniaastapäevale pühendatud kongressi. Autori tuntud teoste kõrval kanti ette ka vähetuntuid, seehulgas 4-tunnine "Oper Arminus. Chi la dura lavince". Vaieldi selle üle, kas see pole koguni esiettekannne, sest säilinud on ainult teose käsi-kirjaline partituur, mitte aga teateid selle varasema lavastamise kohta.

Laialdase kuulajaskonna võlus kokku "Mozarteumi" muusikaülikooli õppejõudude ja üliõpilaste algatus näidata ja kommenteerida vanu maale, mis olid eeldatavasti Biberile inspiratsiooniallikaks tema tuntud "Roosikrantsi-sonaadi" kirjutamisel.

"Musica", 1994, nr. 4

Prantslased mängivad rohkem pilli kui inglased ja sakslased

OIPi (*"Organisation, Idées, Promotion"*) uurimuste põhjal mängivad üle 15 aasta vanustest prantslastest vähemalt ühte pilli 24%, inglased 22 ja sakslastest vaid 13%. Regionaalsed erinevused on aga väga suured: 43% Pariisi piirkonnas, provintsis vaid 16%. Samuti on tuntavad ealised erinevused: 15—35-aastastest prantslastest on pillimängijaid 32%, vanematest ainult 19%.

Instrumentidest on populaarseimad klaver, kitarr ja flööt. Pillimängijatest valdavad neid instrumente vastavalt 32, 18 ja 15 protsenti.

Diapason 2/1995

Orkestrid ühendati

Saksamaal ühendati Lääne-Berliini Sümfooniaorkester ja endise Ida-Saksamaa raadio sümfooniaorkester. Uueks nimeks sai orkester Berolina, dirigendiks Alun Francis — senine Berliini Filharmoonikute dirigent. Orkestri koosseisus on nüüdsest 98 muusikut. Suurem osa idaorkestrantidest jäi tööta.

Juubeliks lavastati Bizet' vähetuntud teos

Turus on ooperit mängitud juba möödunud sajandil, kuid ooperiühing loodi selles Soome edelaranniku linnas alles 1964. a. Lavale tuuakse üks ooper aastas, mida mängitakse eri paigus: sõnateatrites, kontserdisaalides, kirikutes, suvel ka linnaväljakul. Ühingu loomise 30. aastapäeva tähistamiseks toodi k.a. märtsi algul lavale C. Bizet' vähetuntud ooper "Pärlipüüdjad".

Rondo, 2/95

Venemaal loodi "Klassik TV"

Märtsi keskel loodi Moskvas uus telekompanii "Klassik TV", mida juhib Juri Bešmet. Asutajaks on ülevenemaaline ühiskondlik organisatsioon "Klassikaline muusika. Kultuur. Renessanss", mille eesotsas on tuntumad Venemaa muusikud Irina Arhipova, Valeri Gergijev, Jevgeni Svetlanov jt. Plaanis on mitu saadet Suurest ja Maria teatrist, vene romanssidest jne. Organiseeritakse ka programm "Suursaatkonna õhtud", millele lindistatakse kokkuleppel Moskva välissaatkondadega seal esinevaid rahvusvaheliste konkursside laureate.

ITAR-TASS/ETA

Uus teater Inglismaa keskossa

Suurbritannia valitsus andis loa rajada ooperiteater otse Inglismaa keskpaigas asuvasse Compton Verney rahvusparki, järve kaldale. Teatris hakatakse suvel lavastama oopereid ja ballette, talvel aga ruume kasutama laste kunstiliseks kasvatamiseks. Projekt on Taani arhitektilt Henking Larsenilt, plaaniline maksumus 50 miljonit naelsterlingit. See raha loodetakse fondidelt ja korporatsioonidelt saada 1998. aastaks, teater ise peaks valmima aastaks 2000.

Reuter — ETA

TUJUTÕSTEV ETTEVÕTMINE

Zürri esinase ENE ÜLEOJA muljeid

Kõige rohkem rõõmustas mind 17.—18. märtsini Saaremaa Ühisgümnaasiumis toimunud üleestilisel noortekooride festivalil selle korraldus ise: punktuaalne täpsus, hea töö koos oma silmapaistava kunstilise panusega. Meie pisut halisevas ja virisevas keskkonnas mõjus kogu ettevõtmine värskendavalt. Kuigi nii moraalset kui materiaalset abi tuli Eesti Muusikaõpetajate Liidult ja Eesti Koorühingult, oleme kõige enam tänu võlgu saarlastele-korraldajatele.

Esimene silmapaistev üllatus oli juba saabumispäeva õhtul, kui pärast kena õhtusööki järgnes Ü. Vinteri muusikal "Paunvere pildid", mille kooli taidlejad olid toonud festivali auku jälle lavale, kaasa haarates ka juba vilistlased. (vt. lk. 6 - toim.) Paaritunnise prooviga etendus renoveeriti ja ta läks sära ja vaimustusega. Juba see, et õpetaja Lauri mängib kooli direktor Viljar Aro, kiirgas igale poole, andis tunnistust selle kooli õhkkonnast. Me imetlesime, kui liikuvad olid lapsed, kui kena näitlejameisterlikkus ja kui ilusasti tulid välja muusikalised numbrid.

Järgmisel päeval oli avamine punktuaalselt kell 11. Kõigepealt kõlas kooli hümn (ma ei tea, kui paljudel koolidel on oma hümn?)! Sellele järgnes kooli poistekoori tore põimik saarlaste lauludest: mõnevõrra väga moraliseerivale inimesele siivutugi, aga sellise saarlasliku huumori ja mõnuga ette kantud, et võid anult üle terve näo naeratada.

Festival algas signatuuriga, mis saatis kõiki osalejaid. Hämmastav oli ajalimiidist täpne kinnipidamine. Iga detaili peale oli mõeldud. Kõigil osalejatel oli ka aeg hääle lahtilaulmiseks.

Konkurss oli välja kuulutatud kahes kategoorias. Tavalised koolid võisid kategooriat valida ise, aga muusikakallakuga koolid olid kohustatud osa võtma kõrgemast, A-kategooriast. Kohustuslikud lood olid Saaremaa heliloojatelt. Saarlased on muidu vinged mehed, aga heliloojaid pole Saaremaa pind eriti palju kasvatanud. Aga nad olid siiski küsimuse targalt lahendanud. Akategooria kohustuslik laul oli Peeter Südal — "Linakatkuja", mis on väga raske polüfooniline kooriteos (ma mäletan, et Tallinna Kammerkoor laulis seda Arezzo festivalil Itaalias). Kui tänapäeval koolikoorid sellega toime tulid, siis see juba iseenesest kõneleb midagi. B-kategooria kohustuslikuks lauluks oli Joosep Aaviku seatud "Ma vaatan paadist kiikriga". Ka see

seade polnud oluliselt mitte lihtsam "Linakatkuja". B-kategooria aga sai selle pähkli suurema või väiksema hammastemurdmisega puretud.

B-kategoorias valitses tehahtmine ja laulurõõm. Koore repertuaar on muutunud kergema muusika suunas, mis noortele pakub palju rõõmu ja liikumisvõimalusi. Seetõttu oli kooride esinemise pilt särav. Iga koor, kes oli tulnud laulma, vääriskitust eri aspektist. Näiteks on Kilingi Nõmme kooris väga kena naisrühm, õpetaja E. Mei väga muusikaalne. Kui noored mehed saavad ka rohkem tuult tiibadesse, võib see koor võistelda auhinnaliste koontade pärast. Pärnu II keskkool (juhataja M. K. Fridolin) laulis suure rõõmuga kohustusliku laulu. Paide III keskkool õpetaja A. Rikbergi juhtimisel oleks kergema repertuaariga punkte rohkem võitnud. Nad olid võibolla pisut oma võimeid üle hinnanud. Suurepäraselt kõlasid aga tenorid. Harva on noored tenorihääled nii kõlarohked, tavaliselt kipuvad nad olema kõlavaesed.

Parim oli Nõmme Gümnaasium. See koor oli varem ülevaatustel tuntud. Õpetaja Anu Sepp on väga muusikaalne, nõudlik, koor homogeenne, pakub kontsertettekannet, mitte lihtsalt laulude äralaulmist. II ja III kohta jagasid selles kategoorias Saaremaa gümnaasiumid — Saaremaa Ühisgümnaasium (juh. M. Ausmees) ja Kuressaare Gümnaasium (juh. M. Rand) koorid. Nad olid võrdväärised, ühel üks, teisel teine tugevam pool. Kuressaare Gümnaasium laulis puhtamalt, Saaremaa Ühisgümnaasium aga raskemat repertuaari, kuid küsimusi oli intonatsioonis ja täpsuses.

A-kategoorias osales taas 6 koori. Eeldatavalt olid favoriidid Tartu 7. Keskkool, keda me kõik teame oma väga tugeva muusikalise kasvatuses poolest, samuti Westholmi Gümnaasium.

Üllatavalt hästi laulis aga Kuusalu Keskkool (dir. T. Esko). See tavalise kooli koor esitas väga südilt P. Süda kohustusliku laulu ja sai selles osas peapreemia. Iga koor vääriskitust sõnu. Pärnu IV Keskkool (dir. A. Tilk, M. Põial) võlus näiteks oma sooja, pehme tooniga ja vaimustava aldisolistiga iiri rahvalaulus. Väga südi oli Saaremaa Poistekoor noore dirigendi Veiko Lehto juhatusel, kes töötab esimest hooaega Saaremaal. Tõeline töövõit oli väikestel poistel võistelda raske repertuaariga väljakujunenud häältega neidude vastu. Pealegi oli gripilaine teinud oma töö — 5-6 sopranit olid viimasel minutil ära langenud. Küllap on sellel kooril võidud ees.

Hiilgas muidugi Tartu 7. Keskkooli koor. Ka kool ise kui süsteem, kui tõestus selle kohta, mida võib ühes koolis teha, kui sihid on ühesugused, kui kooli direktor on muusik ning on tõstnud muusikalise kasvatuses just sellele kõrgusele, kus see peab olema, kus aastaid on püsinud professionaalne õpetajaskond, kui on ees vägevad vedajad, nagu U. Uiga ja L. Jõela, ja kus alamas astmes teevad tööd nooremad, hea kvalifikatsiooni saanud pedagoogid. Ja kus on kandnud vilja hääleseadeline töö. Sellele koorile ei oska soovida muud kui kiiret minekut rahvusvaheliste konkurssidele.

Westholmi Gümnaasium (dir. U. Krivel) esines väga sümpaatselt. Tegemist oli ühe klassi kooriga — 12. klass, väga homogeenne, sümpaatne, muusikaalne. Väikesed "agad" olid intoneerimise, vokaali puhul häiris natuke kahin hääldes.

Ja lõpuks väga vapper Tallinna 54 Keskkool — tavaline kool õpetaja K. Puhkimi juhatusel. Muidugi oli tal raske konkureerida muusikat enamõppinud lauljatega.

Kokkuvõtteks kasutaksin soome kolleegi, zürri liikme Jukka Lehtoneni resümee. Ta ütles, et talle meeldis Eesti noorte avatud olek — nad on emotsionaalsed, lahtised. Nendega on võimalik teha väga head tööd, kui õpetaja oskab seda ressursi kasutada. Kriitilise märkusena ütles ta, et meie koolikooride põhiprobleem on vokaal. Ja tõepoolest on see nii. Ideaalse vokaaliga kõlas ainult Tartu 7. Keskkool, kõigile ülejäänutele võib teha väikesi etteheiteid. Põhiprobleemiks on laululine hingamine: lauldakse ilma hingamistoeta ning seetõttu vokaal väsib ega kannu. Siin on õpetajatel ees suur enesetäiendamise ja otsingute maa.

Soome kolleeg ütles ka, et meie repertuaar on küll laialdane, haarates eesti muusika, ka Euroopa vana muusika, suundutakse spirituaali ja džässiseadiste poole, aga puudub nüüdisaegne, tänapäevane koorimuusika. Soome lastekoorid laulavad palju modernset koorimuusikat, seda meil aga ei esitatud.

Oleme tema arvamustega päri. Meil polnudki sinna midagi olulist juurde lisada.

Tore oli 400 koorilauljaosaleja asjatundlik reageerimine. Saalis valitses vennaskondlik meeolu: me teame, kuidas see lugu peaks välja tulema, siin läks sul imehästi, aga seal natuke kehvasti ka.

Neid noori inimesi vaadates polnud küll hirmu, et koorilaul ja üldse taidlus Eestimaal ära kaob. Oli igas mõttes suurepärase energi tulv.

INDIAANLASTELE EI KÕLBA ALLA JÄÄDA

Hoogustuvad ettevalmistused Eestis 5.—9. juulini toimuvaks rahvusvaheliseks folkloorifestivaliks "Baltica '95". Eestit esindavad 10—15 folkloorirühma ja üksik-esinejat. Külalisi saabub aga lähedalt ja kaugel. Kauge-malt tulijad on 2 rühma Ameerikast, ühena neist indiaanlased; lisaks esinejad Brasiiliast, Itaaliast

Sitsiilia saarelt, Inglismaalt, Belgiast, Hollandist, Taanist ja muidugi Lätist ja Leedust. Seega on meil ainulaadne võimalus tutvuda nende rahvaste traditsiooniliste kultuuridega.

Kuna on tegemist rahvusvahelise sündmusega, siis ei saa ka korraldava maa esinejaid olla oluliselt rohkem, kui on külalisi. Meie esinejate väljaselgita-

miseks käivad piirkondlikud ülevaltused. Oluline on laulude ja pillilugude ehtne kõla ja loomulik esituslaad. 18. märtsil olid Tallinnas Salme Kultuurikeskuses koos folkloorirühmad kohapealt, Läänemaalt ja Saaremaalt. Meelde jääv oli Tallinna muhulaste rühma "Munuksed" stiilne kava, mis kujutas villakraasimise õhtut.

Võimsalt kõlas Laimjala folkloorirühma meeste laul. Jõgevallt pärit Rütterite perekonna esinemine kujutas sulenoppimise talgud. Viulikoore, kuhu kuulusid mitme maakonna rahvapärased viuldajad, pakkus kuulamiseks valiku pillilugudest, mis seotud tervikuks selgitavate vaheteksidena.

MAIE VIILUP

Noorte pianistide pidupäevad

27.—28. märtsil toimus Nõmme Muusikakooli saalis meie noorte klaveriõppurite võistumängimine. Arvestust peeti neljas vanuserühmas (8—16 a.).

Esitada tuli kõigil üks oma tasemele vastav polüfooniline teos ja etüüd. Selle nn. I voo ru kavaga edukalt toimetunud pääsesid II voo ru, kus oli kavas Beethoveni teos. Esitati nii tantse, bagatelle kui ka osi sonaatidest. Sõel oli juba eelnevalt olnud tihe, kuna enne sõitu Tallinna olid regiooniti toimunud valikmängimised.

Täissaali huviliste ees esinemine andis lastele vajaliku kontserdikogemuse, kuulajaile aga pakkus omamoodi elamuse ja ainet arutlemiseks-mõtisklemiseks pedagoogilistel-metoodilistel teemadel. Olid ju kokku sõitnud esinejad ja klaveriõpetajad üle Eesti. Seekord oli aga neid kurvastavalt vähe Lääne-Eestist — Pärnust, Haapsalust, Kuressaarest, Kärdlast. Miks?

Žürii (L. Kõlar, R. Patune, N. Maasik, H. Taar, A. Rajaste) andis preemiaid ohtrasti, kuna seda tõesti väärilisid esinejad ja nende õpetajad. Eriti tegid rõõmu Narva ja Sillamäe heatasemelised mängijad, kes reastasid kindlalt Tallinna ja Nõmme koolide kõrvale.

Üks eredamaid esinejaid 58 mängija hulgast oligi **Viktoria Zeilja** (10—11-aastaste grupist) Sillamäelt (õpetaja J. Kondratenko), kelle teostuses oli muusikalist ja pianistlikku sära ning üleolekut.

12—13-aastaste vanuserühmas äratas tähelepanu **Margus Riimaa** Tallinnast (õpet. H. Rooma). Tallinnast oli teisigi premeeritud, nagu **Andres Hartšenko** (õpet. G. Floss) ja **Maria Aru** (õpet. I. Trušina). Tugevalt esindatud Nõmme koolist mängisid nõudliku kava hästi **Vlada Lebedeva** ja **Naily Saripova** (õpet. N. Maasik) ning **Kristiina Sõrmus** (õpet. E. Kastan).

Õpetajate poolt armastuse ja entusiasmiga tehtud asjatundlik töö leidis pärast preemiate pidulikke kätteandmist ühist arutamist — analüüsi tehtut ja seati sihte edaspidiseks.

LEELO KÕLAR

Seekordsete trompetipäevade külaline oli T. J. Ford

"BB Brass Box". Vasakult P. Aimla, K. Koppel, P. Margus, T. Midri, A. Peetson.

25.—26. märtsil toimusid Mustpeade Majas Eesti Muusikaakadeemia VI trompetipäevad. Trompetipäevadel on ikka olnud tuntud külalisdirigente — D. Deroche USA-st, A. Andersen Norrast, L. Leiviska, M. Kojo ja E. Eskelinen Soomest. Seekord viibi kohal üks nüüdisaja rahvusvaheliselt tunnustatuid puhkpillimuusika heliloojaid ja dirigente **T. J. FORD**.

See seoses abiellumisega Norrasse elama asunud inglane on oodatud külalisprofessor mitte ainult Euroopas, vaid ka USA-s ja Jaapanis. Ta on ülemaailmse puhkpillorganisatsiooni WASB organiseerija ja esimene president.

Koos H. Kalause ja L. Lepalaanega oli T. J. Ford noorte puhkpillimängijate konkursi žüriis. Auhinnad jagunesid seal järgmiselt: 8—10-aastastest I koht **Aarne Otsale**, II koht **Neeme Otsale**, III — **Sten Seenele**; 10—12-aastastest vastavalt **Silver Rätsepale**, **Ingmar Kurele** ja **Kasper Mäeotsale**; vanemas vanusegrupis **Endrik Üksväravale**, **Indrek Ivesele** ja **Ivo Jürissonile**. Märgiti ära Nõmme Muusikakooli õpetajate **Aigar Kostabi** ja **Ülo Sõro** suurepärase tööd. Esines ka Tallinna Muusikakeskkooli brassansambel, vastav osakond esotsas **T. Rannaga** peab aga ainuõigeks ansambli klaver — puhkpill, püüdes luua *pretsedenti* maailma muusikahariduses.

T. J. Ford, kes ühtlasi on Norra puhkpilli noorteorkestri organiseerija ja dirigent, jäi üldiselt meie noorte esinejate tasemega

9 rahule. Ta avaldas aga imetust selle üle, miks Eesti koolinoorte hulgas on puhkpillimäng siiski vähe levinud — Norras on iga kooli auasi omada puhkpilliorkestreid. Ta pidas põhjuseks meil vajalike professionaalsete ja pedagoogiliste oskustega dirigentide puudumist.

T. J. Fordi ja publiku arvates oli trompetipäevade meisterlikem esineja ansambel "B. B. Brass Box" koosseisus **Priit Aimla**, **Andres Peetson** (trompetid), **Kalle Koppel** (cornò), **Peeter Margus** (tromboon), **Toomas Midri** (tuuba). Kahjuks ei lubanud gripp esineda Eesti praegusel esitrompetil — ERSO solistil **Indrek Vaul**.

T. J. Ford viis läbi meistrikursused EMA puhkpilliorkestrile, kes esitas tema teoseid. Ta tõstis esile orkestri ansambli mängu ja vaskpillimängijate kõrget professionaalsust. Tegemist on ju ka tõepoolest noorte proffidega — üliõpilased moodustavad suure osa Tallinna Brassi koosseisust ning töötavad ka ERSO ja Estonia Teatri orkestris.

Külaline lubas EMAt abistada rahvusvaheliste stipendiumide saamisel ja repertuaari hankimisel. Sissejuhatajate kinkis ta mõne tuhande dollari eest originaalnoote.

T. J. Ford andis nõusoleku osaleda ka EMA 1996. aasta trompetipäevadel. Seks puhuks on plaanis organiseerida Symphonic Band ameerikaliku koosseisuga (umbes 90 mängijat).

A. OTS

EMA dotsent

Puhkpilliõpilased konkureerisid Paides

Eesti muusikakoolide puhkpilliõpilased ja õpetajad kogunesid Paide Muusikakooli vabariiklikule puhkpilliõpilaste konkursile 20.—21. 03. 95. a. Eelvoorud, kus valiti välja parimatest parimad, olid toimunud 11 eri keskuses. Paide Muusikakooli direktor **Tõnis Hiob** ja õppealajuhataja **Olaf Lääne** olid teinud mahuka ettevalmistustöö kõikide koolide vastuvõtuks ja esinemisjärjestuseks. Esinesid 10 erineva pilliliigi esindajad, ansamblid-orkestrid.

11-liikmeline žürii esotsas EMA puhkpillikateedri juhataja H. Kalausega leidis, et muusikakoolides tehakse head erialast tööd, õpilasi üldiselt iseloomustab käitumiskultuur ja esinemisoskus ning tõsine töösuhutumine.

Plokkföödi ansamblistest oli kõige silmapaistvam Tabasalu ansambel. Tugevamad flöödimängijad olid Tallinna, Nõmme, Paide ja Võru muusikakoolist, parimad klarneti- ja saksofoniõpilased Tartu I, Narva, Paide ja Kuressaare muusikakoolist. Eriti suure tunnustuse osaliseks said õpetajad **Boris Paršin** Narvast, **Asko Vendelin** ja **Kuido Otsing** Tartust, **Riho Joonase** ja **Peep Zink** Tallinnast ning **Ülo Sõro**, **Aigar Kostabi**, **Hirvo Mespak** ja **V. Mustang** Nõmmelt.

ENE RAID

Laine Leichter ja Mirjam Keremi õpilased olid parimad

16.—17. märtsil viidi Tallinnas Mustpeade Maja saalis läbi Eesti I noorte keelpillimängijate konkurss. Osalejaid oli 45, žürii rahvusvaheline, esimeheks Sibliuse Akadeemia õppejõud, noorteorkestri "Helsingin Juniorjouset" ungarlasest dirigent **Czaba Szilvay**.

Hilgasid **Laine Leichter** õpilased Tallinna Muusikakeskkoolist tšellistide nooremas vanuseklassis — nii **Marius Järvi** kui **Oliver Ott** tunnustati mõlemad esikoha väärilisteks.

Ka viiuli nooremas vanuseklassis, kus osalejaid oli tunduvalt rohkem, olid parimad ühesama TMKK õppejõu **Mirjam Keremi** õpilased — **Mihkel Kerem** ja **Helen Normet**. Siin pandi nad küll järjekorda — esimesena nimetatule I, teisena nimetatule II koht. Kuid see rittaseadmine läks ka siin raskelt — žürii esimees nimetas parimaks esinejaks **Marius Järvi** kõrval just **Helen Normetit**. Vanemas tšellorühmas sai esikoha TMKK õpetaja **Mart Laasi** õpilane **Ardo Västrik**, vanemas viiulirühmas esikohta välja ei antudki.

Parima etüüdi esitaja au pälvis **Mihkel Kerem**, parimaks koormeisteriks tunnustati **Signe Hüüs**, parimaks nooreks esinejaks 9-aastane **Tiina Smirnova** (õp. A. Lobanov) Narva-Jõesuust. Tema oli ka üks väheseid, kes auhinnasaajatest oli tulnud väljaspoolt meie eliitmuusikakoole — MKK, Elleri- ja Otsa-nim., lisaks veel nooremas viiulirühmas III koha saanud **Marlis Timpmann** Tartu II Muusikakoolist (õp. Kai Rebane) ja esiletõstniti väärinud **Slava Nam** Narva Muusikakoolist (õp. Svetlana Voronova).

Esimene sellelaadne nii õpilastele kui õpetajatele vajalik üritus loeti järgimiseväärseks. Kuna üllatavalt suur oli osavõtuhuvi nooremas vanuserühmas, otsustati järgmisel konkursil luua juurde keskmiste klasside kategooria.

Konkursi lõpukontserdil esines kvartett "Oõmuusikud".

LEMBI METS

10 KONTSERDIELU TALLINNAS — märts

Märtsi kontserdielule andsid erilise kaalu kuu lõpul toimunud Eesti Muusika Päevad, kuid enne neidki jagus tähelepanuväärseid kontserte.

Sümfoonia-sarjas "Väljapaistvaid soliste" mängis F. Poulenci Kontserdi oreilile, keelpilliorkestrile ja timpanitele meie esiorganist *Ines Maidre*. Tema kunstnikubiograafiat on ML juba varem tutvustanud, olgu siinkohal lisatud, et see ereda individuaalsuse ja sarmiga muusik on edukalt osalenud ka konkurssidel, nagu F. Liszti nimelisel Budapestis (1988) ja Ile de France'i omal Versailles's (1991), kus ta saavutas esikoha, ning esinenud nii prestiižsetes katedraalides nagu Westminster Abbey Londonis ja St. Sulpice Pariisis.

I. Maidre lemmikvaldkonnaks on prantsuse helikunst, tema nüüdismuusika tõlgendusi peetakse aga eriti põnevaiks — seega tähtsusi Poulenci kontserdiga kõik ootused. Juba teos ise köitis sõbralike karakterite ja selgusega, oreli ülevõimu kasutati suhteliselt vähe, pilli rikkalikku tämbripaletti seostati kenasti keelpillide kantileeniga. I. Maidre võlus, nagu alati oma ökonoomse tehnikaga, ta allutas pilli endale erilise pingutuseta ja kuulas terava kõrvaga seda, mis sünnib muusikas. Dirigent *Martin Fischer-Dieskau* häälestus solistiga ühele lainele, koostöö laabus sujuvalt ja andis selle õhtu parima tulemuse.

M. Fischer-Dieskau ei vaja meil tutvustamist, aga ta tõi kaasa oma muusikupere kolmanda liikme — onu Klaus I sümfoonia. K. Fischer-Dieskau (1921—1994) polnud kodumaal ilmselt eriti kuulus, miks muidu 1970. a. valminud sümfoonia alles nüüd tuli esiettekandele. Kaks osa (kolmandat ei jõutud lavaküpsuks harjutada) avaldasid tõepoolest kahvatut muljet nii emotsionaalses kui intellektuaalses mõttes.

Kava teist poolt täitnud I. Stravinski "Kevadpühitus" nõudis kuulajalt heatahtlikkust ja vastupidavust paganlik-barbaarsele kõlastiiahale. Ent keeruka harmoonia ja rafineeritud rütmidega töödeldud ürgsed rahvaviisid haarasid — hoolimata sellest, et partituuri ülimald nõuded jäid vahel täitmata —, kaasa ka kõige tõrkuvama saalisviibinu.

Norra tuntumaid dirigente *Dag Nilssen* on eesti muusikavalikkusele tuttav, viimati oli ta ERSO ees eelmisel hooajal Norra muusika-päevade aegu, nüüd juhatamas tsükli "William Shakespeare muusikas" järjekordset kontserti. Peateoseks kerkis siiski A. Dvoraki Tšello-kontsert šarmante noore kunstniku Bjørg Værnes'i esituses. Ülimalt romantilist hingust, mida levitab see kaunis teos, võimendas tšellisti pehme, varjundiküllane toon ja innukas musitseerimine.

Norra muusikast kõlas M. Johanseni "Paan", mis loodud 1939. a. K. Hamsuni 80. sünnipäevaks ja annab koloriitse muusikalise kajastuse kirjaniku tippteosele.

Läbilõike S. Prokofjevi balletist "Romeo ja Julia" koostas D. Nilssen oma suval kahe süüdi numbritest. See oli õnnestunud valik nii sündmustiku arengu ülevaate kui kontrastvuse poolest ja esitati oma vaatenurgast lähtunud värskeusega.

Suure Muusikaakadeemia 3. märtsi kontsert üllatas ja tegi nalja: ime küll kui

kümneid kordi kas kammerorkestri või kvarteti esituses kuulnud "Väike öömuusika" äkki viie keelpillimängija ja pianisti poolt ette kantakse. Või kui septett-divertismendist saab hooibit nonett-divertiment. Või hiljuti kuulnud kirikusonaatidega kolmele "võistlevad" kirikusonaadid kaheteistkümne-mehelisele orkestrikesele, kus pealegi üle kõige võidutsemas uljad timpanipaugud!!

Naljaked olid ka "Väikese öömuusika" ja kirikusonaatide tõlgitusnüansid, mõnel hetkel vist lipsanud üle lubatud piiri — näiteks pidev tempo kõikumine esimese Rondos, ulakad glissandod viimases kirikusonaadis jm.

Mõlemad kavas olnud Divertismendid (KV254 ja KV251) andsid ammendava ülevaate W. A. Mozarti süüdiiladest loomingu, kus kaasaegsete prantsuse stiilis tantsuvormidega on kõrvu saksa rahvusliku laulu karakterit kandvad osad. Kõige "korrektsemalt" suhtuti esimesse: I. Sillamaa, A. Mustonen ja J. Reinaste mängisid parimas mõttes lihtsalt: valitsesid temposid ja kõlalist tasakaalu, minetamata sealjuures lahedat musitseerimismõnu. Teine divertiment kujunes pompöösseks ja kuidagi "üldisemaks", sealjuures demonstreerisid eriti puhkpillimängijad ilusat kõla- ja tehnilist kultuuri. Eelnimetatute kõrval esinesid veel U. Kaadu (viulu), M. Mägi (vioola), I. Eenma (kontrabass), O. Ainomäe ja K. Kuljus (oboe), R. Erikson ja V. Pöld (metsasarv), J. Leiten ja A. Andrejev (trompet) ning M. Metsamart (timpan).

7. mail jätkas *Peep Lassmann* mullu mais alustatud O. Messiaeni "Lindude kataloogi" seitsme järgmise osaga. Juba riieheoius tervitas publikut ehtne linnulaul, saates teda fuajees ka vaheajal. Paraku arvestades võimaluse — kuulata elavas ja väga heas esituses maailma klaveriliteratuuri üht omanäolisemat ja mastaapsemat teost — ainulaadsust, kogunes saali kahetsusvärselt vähe rahvast.

Kavaleht jagas lugejale mitte ainult autori täpseid kirjeldusi lindudest ja neid ümbritseva looduse seisundist inspiratsiooni pakkunud hetkel, vaid ka fotosid portreeritavatest. Tõenäoliselt võttis pisut aega, enne kui reakuulaja jõudis sisse elada Messiaeni helikeelde ja väljenduslaadi. Seda teinule avanes aga omapärane kujundlik sfäär, kus linnulaulu suhteliselt vähese imiteerimise kõrval luuakse äärmiselt põnevaid looduspilte.

P. Lassmann orienteerus ülikomplitseeritud partituuris suurepäraselt, võttis endale aega ja ruumi heliplokkide ühtliitmisel, leidis uskumatult palju eri värve ja karaktereid üksikeistest nii erinevate lindude, nagu kodukaku ja välja-väikelookese iseloomustamisel.

14. märtsil laulis Raekojas *Margarita Voites* klassikalist ja romantilist vokaalmuusikat, klaveril saatis Piia Paemurru.

Järgmisel õhtul "vaatasid" Ines Maidre ja Jostein Aarvik läbi "Katedraali akende" oma sarja "Katedraali kaja" järjekordsel kontserdil. Katedraaliteemaliste fantaasiapalade hulgas kõlasid saksa ja prantsuse oreliimpressionistide L. Vierne, P. Pierre'i ja Karg-Elert'i nii või teisiti

pühakodade aknaid käsitlevad teosed.

Kammerkoor "Arsis" on tegutsenud vaevalt 5 aastat, ent jõudnud teema arvestatavate ja ka tunnustatud (III preemia rahvusvahelisel koorikonkursil Tours'is 1991) kollektiivide ritta. Silmas pidades "Arsise" tihedaid töösidemeid Norra koorijuhi ja organisti *Kåre Hankeniga*, polnud üllatuseks tema järjekordne ühisprojekt *Aivar Mæe* kooriga, küll aga tekitas elevust Oslo Muusikaakadeemia kammerkoori "Schola Cantorum" ja meie lauljate paigutamise kontserdi algul ümber terve saali, et laulda n.-ö. igast kandist norra komponisti K. Nystedti "Surematut Bachi". Efekt oli keskel istujatele muidugi võimas, eriti laulu teise poole üksikesisse sulavate helivirvenduste aegu.

Kavas oli kaks suurvormi: Šveitsi ühe silmapaistvama nüüdismuusika viljeleja F. Martini Missa topeltkoorile A. Mæe ja G. F. Händeli 4 kroonimishümni K. Hankeni juhatusel.

Kahe koori mõne prooviga ühtesulatamine pole kahtlemata lihtne tegu. Selles mõttes olid tulemused küllatki head, ent aeg-ajalt jäi vajaka markantsusest ja peenematest nüanssidest. Rohkem rahuldus á capella Missa, mille muusika balansseerib väga maitsekalt tinglikus mõttes klassikalise ja nüüdisaegsuse piiril. Koorihümnides liitus kooriga ERSO kammerkoosseis, kolme "vööra" kollektiivi liitis K. Hanken üsna homogeenseks ja saavutas oma "tantsiskleva" dirigeerimismaneeriga kenid karaktereid. Ometi jäi see suurepärase muusika kohati üheplaaneliseks.

Helilooja ja flöüst *Kuldar Singi* ootamatu lahku mine meie keskelt leidis liigutavat mälestamist *Jaan Õuna* ja *Nata-Ly Sakkose* "Kontrastide" õhtul Olavi saalis. Kavalehe vahelt leitud A. Hirvesoo järeilmõttisklus K. Singist häälestas kuulaja teise poole pühenduslõigu valus-avalale vastuvõtmisele. Kolm sooloflöödi teost A. Jolivat "Palve", K. Singi Süit ja M. Kuulbergi "Muusikule" kujunesid aplausipausita hingeahistavaks muusikaliseks leinatalituseks.

"Noor-Prantsusmaa" rühmitusse kuulunud ja oma kodumaa muusikat mitmeti rikastanud A. Jolivet materjaliksiset haakus kuidagi sujuvalt K. Singile 60-datel aastatel omase dodekafooniast inspireeritud loomelaadiga. Tihe, tehnilist valmidust nõudev helikude ei jätnudki ruumi saatepartiile; süüdi nelja osa muusikakõne oli tarmukalt kontrastne. M. Kuulbergi äsja valminud pühendusel lahkunud kolleegile oli aga antud kontekstis vapustav tähendus: haprais, katkendlikes helides kätkes vaikne meeheide ja jumalagajätt.

Selle lõigu ülesehituse ja teostuse eest väärilis J. Õun sügava kummarduse.

Kontserdi keskseks teoseks valis solist C. Francki kuulsat Viulisonaadi ja esitas selle N.-L. Sakkose poolsele tõhusal toel veendunult ja loominguiliselt. I ja III osa väga mõtlik-rahuliku lahenduse üle võib ju vaielda, kuid neid oli põnev jälgida; vähem pakkusid II ja IV osa; kogu oma hakkajalikkuse juures pole ka Õunal võimalik võluda flöödist välja viiulile omaseid tämbreid ja kõlajõudu.

Vaheldusrikkust pakkusid J. Hëtü palad D. Heath'i "Out of the Cool", eriti

koomilisevõitu C. Ph. E. Bach'i "Konversatsiooni-sonaat", kus flööt ja klaver väsimatult vaidlesid kui üks melanhoolikust ja sangviinikust jutupaunikute paar.

Kuu kolmanda sümfooniakontsertidiga algasid tegelikult

EESTI MUUSIKA PÄEVAD. Esimeseks uudisteoseks E. Tambergi "Muusika löökpillidele ja orkestrile" op. 92. Nagu autor ise väitis, on löökpillid talle alati meeldinud ja hakkavad üha rohkem meeldima. Seekord olidki nad seatud aukohale ja kuna "löövatena" on mõeldav rakendada ka klaverit, isegi keelpille, siis võimaldas rikkalik instrumentarium saavutada pimestavate efektide kõrval ka tõsiselt võetavat muusikalist arengujoont, eeskätt muidugi lüüriliselt väljapeetud "Soli's" ja kapriisies "Intermezzos".

L. Sumera I sümfooniati on 14-aastase "elu" jooksul kuulnud mitmes erinevas interpretatsioonis, autor olnuks siin parimaks arbiitriks, kuid saalis teda polnud. L. Sumera enda meelst kannab sümfooniati konflikt, mis ei taandu puhtmuusikaliseks kokkupõrkeks: ühelt poolt elu varjatud pool, inimese seesmine rahu ja kindlus, teiselt poolt elu väline pool, mis mõnigi kord võtab nagu karnevali kaju. Nii seisavadki I osas vastamisi tihe sonoristlik faktuur ja habras, aina korduv helirida; III osas aga keelpillide pp-käigud teravalt dissonantse ja sünkopeeritud etteastega vaskpillidelt.

R. Schumanni Tšellokontserdi mängis David Geringas kirglikult tunneldes. Kunstniku üliintensiivsest esituslaadist vaatab vastu Moskva kool (M. Rostropovič), mida pole "taltsutanud" ka 20 aastat emigratsiooni.

1970. a. Tšaikovski konkursi võidumees on nüüd Lübecki Konservatooriumi professor, paljusesinev solist ja mitmete kammeransamblike, muuhulgas ka "Geringas Baryton Trio" liige.

Sümfooniakontserti juhatas Raviļ Martõnov (Peterburg).

24. märtsil toimus Valges saalis üsna kirev kontsert, kuigi mängiti **aina klaverit ja ainult eesti muusikat.** Kirevuse põhjustas vanameistrite ja kompositsiooni alal esimesi samme astujate kõrvutamise ja esinejate rida juba tuntud konkursivõitjaist muusikaõppuriteni.

Kui püüda reastada omi muljeid, siis etteotsa tikub Kerri Kotta "Mängides Chopin'i" (autor lõpetas 2 aastat tagasi EMA J. Räätsa klassis ja jätkab samas magistriõpinguid). Eelkõige hämmastas pretseeditud koosseisu — 2 klaverit ja tšembalo! — täiesti respektseeritav sobivus; irriteeris "Chopini tuleku" pikk-pikk ootus, tšembalo partii "kangekaelsus" Ene Naela artistlikes kätes ja muidugi "ilus tema" saatuslik võim senise staatilise liikumise muutmisel. Autori ideeks oli väidetavalt katse tuua uus muusikaline element talle stiililiselt võõrasse keskkonda ja see seal "kodustada". Katse õnnestus suurepäraselt, kahtlemata tänu ka interpreetidele, eelnimetatu kõrval Inga Lehtole ja Tanel Joametsale.

Lõbusa eelvusega võeti vastu *Esko Oja* (EMA tudeng E. Tambergi klassis) Duo klaverisüit Siim Kaljuma ja Andrus Rannaääre esituses. Kenade, barokiajastust näpatud pealkirjade Gavott, Sarabande jt. varjus kõlas noore inimese iseolemise

muusikaline väljendus, kus olid võluvalt segi stiililised mõjutused. "Mulle meeldib stiile segada, eriti kui läheb hästi sujuvalt või just väga järsku ühest stiilist teise üle," arvab Esko ise. Muide, "võhivõõras" Bolero oli süüdi üks karaktersemaid ja põnevamaid osi.

Vastaspooluselt avaldas sügavat muljet *E. Mägi* "Vana Kannel" Ralf Taali väga tõsises ja meisterlikus käsituses. Kui palju värve, kui kauneid detaile!

I. Lehtolt — T. Joametsalt kõlas sel õhtul veel E.-S. Tüüri sonatiin, M. Kuulbergi II sonaat ja T. Kõrvitsa "Kui me kohtume kümnete aastate pärast kosmoses", Kai Ugandi mängis E. Tubina Ballaadi, Mati Mikalai A. Pärdi ja A. Petti palu.

Kiek in de Köki torni kogunes 25. märtsil just nii palju rahvast, et olla koduseks kuulajateringiks *perekond Kaasiku* musitseerimisele. 1974. a. studiumi lõpetanud tšellist Allar Kaasik on tegutsenud nii solisti kui orkestrandina, nüüd veel ka eesti muusika kirjastajana. Tütred Heli-Kristel ja Helina õpivad Sibeliuse Akadeemia noorte osakonnas vastavalt klaverit ja flööti.

Kontsert, mille kava oli valdavalt religioosse suunilusega, pühendati **Kuldar Singi** mälestusele. Manalateele läinud helilooja oli A. Kaasikuga tihedais töösidemeis, eriti selle kontserdi ettevalmistuse käigus: "Ave Maria" ja "Ballaadi M. Piiparise teemal" arranžeerimisel tšellole ja klaverile konsulteeris A. Kaasik K. Singiga veel 5 päeva enne tema traagilist lahku-mist.

Mõlemas teoses avaldus autori ere isikupära ja mõttekujutuslik rikkus, mida A. Kaasik tegi oskuslikult kuuldavaks. Huvitav oli teada, et hariduselt laulja M. Piiparinen on kirjutanud vaid ühehäälsed kirikuviise, mida siis teised heliloojad seadnud-tõdelnud.

A. Kaasiku arranžeeringus kõlas ka E. Mägi Kadents ja teema (algvariant viiulile ja orelile), kusjuures soome viisi "Üks roos kasvab aasal" teemaks valikut ajendas A. Kalda "Päeviku" lugemine. Jõuliselt arendatud kadents ja sellele järgnenud südamlilik viis oli kahtlemata selle õhtu täiuslikem muusikaelamus, suuresti tänu ka esituse emotsionaalsele aktiivsusele.

Järgnev A. Pärdi "Fratres" viis aga mõtted tagasi seitsmekümnendatesse, kui "Hortus Musicus" autori tintinnabuli oopustega lummas kuulajaid.

A. Ellerhein-Metsala nimi on akadeemilisele publikule küllaltki tundmatu. Olgu tutvustuseks öeldud, et ta lõpetas konservatooriumi 1959. a. V. Kapi käe all ja asus tööle muusikateoreetiliste ainete ja klaveriõpetajana. Kuulumata küll Heliloojate Liidu liikmeskonda, on ta kirjutanud nii vokaal-sümfoonilist, kammerkui vokaalmuusikat, tšellole koguni 10 oopust. A. Metsala looming paistab silma improvisatsioonilisuse ja värske harmooniaga, nii ka sonaat "In memoriam" (1985), millele autor on andnud õige detailse programmi.

H. Rosenvaldi Vokaalmeditatsioon "Mis oled sina..." flöödile ja tšellole sündis A. Kaasiku palvel ja kõlas isa-tütre meeldival püüdlikus duetis.

Esmakordselt viis EK oma esinejad-kuulajad Oleviste kiriku Maarja kabelisse, mis osutus olema hea akustikaga

kammerruum. Mängis **Tallinna 11 Keelpillikvartetti** (U. Vulp, T. Nestor, V. Kuusk, T. Jõesaar) ja esiettekandele tuli koguni 5 sellele ansamblile pühendatud teost.

Tudengialised A. Kruusimäe ja T. Kaumanni pidasid varvalt sammu juba nimeka M. Vihmandi ja meistrite L. Sumera, A. Põldmäe ning E.-S. Tüüri-ga. Ootuspäraselt jättis tõsisema mälestuse L. Sumera Keelpillikvartetti oma (oletatavate) taotlustega ühe põhjalikult ammandatud tertsikuju arendamisel "sõnasõjaks" ja selle selgitamisel harmooniliseks üksmeeleks. Taoline omavoliline "programm" aitas teost omaks võtta, samas ei kergendanud kavalehelt loetav Lasivere Jassi (?) filosoofiline seletus T. Kaumanni Keelpillikvarteti in A kohta orienteerumist teosesse kätetud "elu mõtte tupikusse jooksmises". Siiski peab hindama noore autori omapäraseid kõlaleide.

A. Kruusimäe kvartetis pealus alguse ühelt pillilt teisele kanduv meloodiavoog, mis sünnitas iselaadse konfliktitu kujundisfääri. Paraku väsitas sarnase materjali ühetaoline lahenduskaik kõigis kolmes osas.

A. Põldmäe "Meditatsioon" püüdis saavutada gregooriuse koraali laulmisviisile vastet keelpillikvartetis. Arvatavasti tulnuku sarnasuseotsinguile kasuks vibraatota mäng, ent niigi oli puhtakõlaline rangus meeldivaks vahelduseks senikõlanud dissonantsidele.

M. Vihmandi Keelpillikvarteti aegu võis lausa ammulisui imetleda autori kodusolekut kõigis poogenpillidel mõeldavais nippides. Aga kui igatsus täiskõlalise kantileeni järele jõudis "kriitilise" piirini, algas laulev, sisepingest küllastunud ja sügavalt haarav lõik.

E.-S. Tüüri U. Kibuspuud mälestavas Keelpillikvartetiski on väljendusvahendeid valitud n.-õ. efektvõtete poolelt, kuid rakendatuna markantsete karakterite loomiseks olid need kuidagi põhjendatamad kui mitmeski eelkuuldud loos. Kolmanda osa suurepärase pulbitseva teema ja selle meisterlik teisendamine aitas mõneti vabaneda kontserdi vältel kasvanud murelikust mõttest: kas meie kvartetilooming on ikka sellel kõige õigemal teel? Päris kindlat seisab oma jalgel aga meie suurepärase võimetega, ka selletaoliste keeruliste ja problemaatiliste programmidega kiiresti ja hästi toimetulev Tallinna Keelpillikvartetti!

Orkester "Noorte Filharmoonia" *Toomas Kapteni* juhatusel andis omapoolse panuse eesti muusika tutvustamisele 28. märtsil. Taas seisid nimekate helimeistritega kõrva uued üritajad, 19-aastasele Mär-Matis Lillele oli see lausa esimene avalikkuse ette tulek.

Peale R. Kangro "Circulus quadratus'e", mis mullu Oulu Kammerorkestri korraldatud võistlusel I preemia pälvinuna oli kõlanud juba teispoole lahte, kandsid ülejäanud kuus teost märtget "esiettekanne". Ülesande raskusastet arvesse võttes tulid noored orkestrandid kõigega üldjoontes hästi toime.

Järgides sünniaastate ülenevat rida, alustaksin J. Räätsa "Liikumistest". See oli rõõmus kohtumise aastakümneid tuttava käekirjaga, mis kompositsioonilases hetkepildis pakkus mõnusalt turvalist

12 kestvuspidet. Selgest, lakoonilisest kõlapildist, kus oluline roll ikka ka klaveril, õhkus elutervet optimismi.

R. Kangro "Circulus quadratus" (kas vigane nelinurk?) on heaks näiteks autori oskusest organiseerida oma muusikalist materjali. Nii bassipillide huvitavas glissando-pizzicatooserveeritud, viiulite närvilises saginas ilmuvad kui ka läbi viieosalise taktimõõdu antud muusikakujundid olid hästi jälgitavad ja üksteisega haakuvad.

E.-S. Tüüri "Kristallisatsioonis" võis kuulud pealkirjaga mitmeti siduda: küll kristalse kõlasfääri, küll dissonantside kohatise "kristalliseerumisega" konsonantideks, küll paralleelidega füüsikaliste ja muusikaliste protsesside vahel — publiku fantaasiale pakuti siin suurejoonelist vabalendu.

R. Remme ja **T. Kõrvits** on sündinud 1969. a., nende seekordsed loomingunäited seisid aga üksteisest tohutus kauguses. Kui **T. Kõrvitsa** "Adagio" oli ootamatult meelodiline, klassikaliste traditsioonide toetuv ja parimas mõttes ilus, siis **R. Remme** "Skyx" läbinisti eksperimenteeriv ja, autorit kavalehelt abiks võttes, "sonorismi, serialismi, technot" ja mida kõik veel rakendada prooviv. Löökpillide raskekahurväe taha jäi ilmselt mõndagi varjule, keelpillid olid vaid fooniks pöörasele rütmikerisele.

E. Oja näol on tegemist esialgu küll ulja ja oma annotatsioonidega publikut epateeriva noormehega, kuid kujutlusvõimelt ja väljendusjulgeselt on tema teosed küllalt paljutootavad. "Opus 26" demonstreeris eredaid teemaleide — missugune vahva valss! —, originaalset rütmikust, ka head orkestreerimisoskust.

M.-M. Lille "Kuu" oli selle õhtu kõige erandlikum pala: keskendunud, enesesse vaatav, äärmiselt hõreda helikoega looduspilt.

Eesti kooremuusikat edastas Päevade viimane kontsert. Esines **Eesti Raadio koor Toomas Kapteni juhatusel**. Kõvasti "kõhnunud" kollektiiv on ilmselt kujunemisstaadiumis, pöö-levi on vokaalne ühtlustumine ja kooslaulmise täpsusepuhtuse saavutamine. Küllap see kõik mõjutas ka muljet ettekantud teostest.

A. Marguste 5 sonetti John Gracen Brown'i sõnadele on autori esimene kogemus ingliskeelse teksti viisistamisel. Napisõnalised sonetid inspireerisid heliloojat väljenduma küllaltki uut-moodi, vaevalt et Marguste senise loomingulise käekirja tundja määraks sonettide autori eksimatult. Tsükli lüürlilist haprust toonitas ka tšelestasaade.

V. Tormise "Teelahkme!" oli mõeldud tähistama Moskva Konservatooriumi 125 juubelit. Sealse koori poolt tellitud teos jäi aga mingi sisetüli tõttu esitamata. Teksti saamisluu on üpris omapärane: 1965. a. salvestati Petšora jõeäärses Ust-Tšilma külas **V. I. Lagejevi** böliina "Ilja Murometsa kolm rännakut", mille töödeldud lõik sai nüüd tõsisele kooriteosele aluseks ja jättis õhku vene rahvale üpris tähendusriikka küsimuse "Kuhu pean ma tõttama? Mis teed pidi ratsutama?".

V. Tormise oskust seostada sõna muusikaga ja näha valitud materjali läbi isikupärase kunstilise prisma oleme imetlenud aastakümneid ja üha veel. "Teelahkme!" mõjukust võimendasid kahtlemata kooriga liitunud **Aleksander Nevski Katedraali Kammerkoori** liikmed ja

nende energiline juht **Valeri Petrov**, kes ka dirigeeris.

Esimeses pooles kuulati veel **V. Tormise** "Läti motiive" ja kolmandat **K. Singi** rohketest "Ave Mariadest".

Teise poole täitis **R. Kangro** Euroopa foorumi "Junge Chormusik" tellimisel kirjutatud kantaat "Inimene ja...", mille ideeks on "inimeste vastastikkuse sallivuse ja andestamise igipõline probleem". Teksti kompositsiooni regivärssidest ja ladina sententsidest teostas **Leelo Tungal**. Muusikaski seostusid eesti rahvuslikud motiivid vanade renessanslike kõlaväljadega, muidugi Kangrole omale varjatud, üldlaadsemal kujul. Koori toetas siin orkester "Noorte Filharmonia", dirigeeris **T. Kapten**.

Märtsi kontserdiel sellega veel ei piirunud. EM Päevade raamesse mahtus ka **Koori- ja orelimuusika õhtu**, kus **R. Tobiasi**, **E. Tubina**, **A. Sõbra** jt. loodud laulsid-mängisid **EF Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel** ja **Ines Maidre Kammerkontsert**, kus astusid üles **Veera Taleš** (klaveril **Valdur Roots**) ja "Weekend Guitar Trio"; ning **Malle Mägi** autoriõhtu Teatri- ja Muusikamuuseumis.

Väljaspool Päevi toimus **David Geringase** soloõhtu, **EF Kammerkoor** ja **Tallinna Kammerorkester T. Kaljuste juhatusel** kandsid ette **J. S. Bachi** H-moll Missa, ja viidi läbi kontsert sarjast "Maailma muusikalised pealinnad — Viin", kus **W. A. Mozarti** ja **A. Schönbergi** helindite kõrval mängis **Ivari Ilja J. Brahmsi** 1. klaveri-kontserdi, dirigeeris **Arvo Volmer**.

INES RANNAP

Noortele. Noortelt. Noortest.

TUDENGIMUUSIKA MATKAMAJAS

26. märtsil oli Matkamajas Eesti Muusika Päevade raames huvitav kontsert. Esitati muusikaakadeemia magistrandi **Galina Grigorjeva** ning üliõpilaste **Siim Randla** ja **Aaro Pertmanni** loomingut.

Avapalana kõlas **Galina Grigorjeva** Improvisatsioon sooloklarnetile. **G. Grigorjeva** lõpetas 1991. aastal Peterburi Riikliku Konservatooriumi. Sellest õppeaastast alates jätkab ta õpinguid Eesti Muusikaakadeemia magistrantuuris **Lepo Sumera** juhendamisel. Teos jättis sümpaatse mulje, millele aitas kindlasti kaasa ka **Tarmo Pajusaare** suurepärase interpretatsioon. Esimese kokkupuute põhjal selle helilooja loominguga ei sõandaks korrpealt tema stiili iseloomustada, kuid huvi autori vastu äratas pala küll.

Kolmanda õppeaasta tudengitele **Siim Randlale** ja **Aaro Pertmannile** oli pühapäevane kontsert esimeseks suuremaks ülesastumiseks laiema publiku ees. Varem on noormehed tutvustanud oma loomingut paaril korral **Vanalinna Muusikamajas**.

Siim Randla õpib **Jaan Räätsa**

kompositsiooniklassis. Ta kirjutab peamiselt instrumentaalkammermuusikat. Kontserdil esitati viis pala keelpillikvartetile "Sammud" ja Keelpillikvintett "Alta mente" ("Südame põhjas"). Oma loomingus püüab **Randla** ühendada erinevaid muusikastiile. Märgatavad on autori lemmiku **Erkki-Sven Tüüri** mõjud. **Randla** keelpillikvarteti viimane "samm" oli eriti tüürilik. Samas säilitab ta siiski isikupärase käekirja. **Siim Randla** stiili juurde kuulub ka teatud fataalne napolisõnalisus, mis ei jäänud tähelepanelikule kavalehe lugejale märkamata. Tema keelpillikvintetti kuulaks meeleldi veel, esimese mulje põhjal jäi see pisut laialivalguvaks.

Aaro Pertmanni erialaõpetaja on **Eino Tamberg**. Noor helilooja äratab tähelepanu oma eksperimentidega. Tema teoste hulka kuuluvad lühiballett, akordionipalad, teosed puhkpilliorkestrile, koorilaulud, kammermuusika. Stabiilse koolivenna **Siim Randlaga** võrreldes on **Pertmanni** kujunemistee olnud märksa järsemate käänakutega. Tundub, et tema on oma

õige tee leidnud. Kontserdil esitati **Aaro Pertmanni** Keelpillikvartett ja Nokturn viiulile ja klaverile. Kuna keelpillikvartetis püüdis autor kirjutada heakõlalist muusikat, oli järjekindel kooskõladega tegelemine tõrjunud vormilised probleemid tagaplaanile. Tunduvalt küpsem teos oli Nokturn viiulile ja klaverile **Sigrid Kuulmani** ja **Lea Leiteni** heas esituses. Võib loota, et see romantiline, loogilise ülesehitusega pala köidab interpreetide tähelepanu edaspidigi.

Õhtu kandev roll langes üliõpilastest koosnevale keelpillikvartetile koosseisus **Margit Tisler**, **Eva Uiibo**, **Helje Ravand** ja **Maris Lang**. Kvintetis lisandus neile **Aleksander Jõgi** kontrabassil. Mõningatest intonatsioonilistest ebatäpsustest hoolimata suudeti kõigi teoste meeleolu suurepäraselt edasi anda.

Oleks kena, kui see kontsert noorte heliloojate loomingust ei jääks viimaseks ning et järgmisel korral kohtudes on täienenud ka eesti muusikahuviliste read.

ILVI RAUNA

NAD TAHTSID SAADA MUUSIKUIKS

Algus ML nr. 9/10 (1994)

VI ja VII lend olid arvuliselt võrdsed: kummaski 16 muusikupürgijat — kõige enam muidugi pianistlikus suunas. Üllatavalt paljud soovisid saada ka puhkpillimängijaks — kahe lennu peale kokku 6 noormeest.

Nendele lendudele sai osaks õnn (?) õppida juba Kivimäe Internaatkooli ümberkorraldatud ruumes: VI ühe, VII 2 viimast aastat. Lõppes pendeldamine mitmete pealinna koolide vahel: Kivimäel hingati värskemat õhku ja nauditi vaiksemat ümbrust, kuid paljudel kulus nüüd bussisõidule suur osa päevast.

Kool oli töötanud peaaegu 10 aastat, paisunud suureks ja seisis noorema ja vanema kategooria piduliku ühildamise lävel. Kuid 1970. a. lõpetanud **Mari Tamperel** tuli sobivasse klassi pääsemist oodates käia lõpuni lastemuusikakool ja õppida 7. Keskkoolis, kus muide peeti tema inglise keele oskust filoloogikutse kindlaks eelduseks. Mari otsustas siiski muusika kasuks ja õppis 4 aastat MKK kõige naiselikumas klassis: 13 tüdruku kõrvale oli sattunud vaid 3 poissi!

Aino Tampere: "Mari muutus seoses kooli vahetusega hulga **iseisvamaks** ja põhimõttekindlamaks, nõudis kodus arvestamist endaga kui täiskasvanuga. Kui lastekoolipäevil tuli teda harjutama meelitada, siis nüüd vastutas ta viiuliõpingute eest ise ja harjutas peamiselt koolis. Kodus nägime Marit harva — varahommikul läks ja tuli sageli alles peale mõnda kontserdikülastust."

Mari oli erialaliselt oma klassis kahtlemata silmapaistvaim?

A. Tampere: "Küllap vist, aga siis me sellesse fakti ei süvenenud, pidades edasijõudmist nii erialas kui teistes ainetes tema enda probleemiks. Ilmselt oskas **I. Tivik** äratada tüdrukus huvi ja indu.

Muide, 7. KK võimaldas Maril käia veel kaks aastat koos endise klassiga inglise keele tundides, sellest ainest oli ta MKK-s vabasatunud. Teiste ainete õpetajaist meenutab Mari kõigepealt **L. Kukatsit** — Lekut, nagu teda tagaselja kutsuti, ja **H. Ainomäed**, kellega olevat olnud võimatu spikerdada: igast ülesandetuübist varus ta neli varianti — võta kinni, mis parasjagu ette pannakse. Kui töö läks untsu, tuli minna seda kell seitse hommikul Ainomäe kabinetti parandama.

Kõige enam kiidab Mari tänini vene keele õpetajat **A. Vaske**, kes oskas teha selle põlualse aine kaasakiskuvaks ja varjutada lõpuklassis koguni **M. Sarve** kirjandustunnid.

Helin Süvari ja Mirjam Seitam tutipeolilledega.

Olgu nüüd klassiruumis kuidas keegi, aga suvistel matkadel meeldisid kõik kaasatunud õpetajad oma vahenditu suhtlemisega. Mari oli ju pärast rasket operatsiooni küllalt nõrguke, tema vastupidavus jäi kaasõpilastele kõvasti alla, ent temaga arvestati üksmeelselt, oldi valmis kas või kandma üle soo J. Jürissoni juhitud Hüpasaare matka aegu!

Mäletan, kuidas ootasime Marit pärast kooli lõpupidu — uus päev juba koitis, aga pidulisest ei kippu ega kõppu. Hiljem selgus, et Kukats oli ladunud oma "Volga" maast laeni tüdrukuid täis ja põrutanud Laulasmaale lustimist jätkama.

Mari klassikaaslastega me eriti kokku ei puutunud, teadsin ainult pinginaabrit **Ariel Kozlovskit**, praegust E. Klasi abikaasat, ja **Ira Flossi** kui oma kolleegi tüdart. Ma ei mäleta, et oleksin kohtunud klassijuhataja **M. Sarvega** ega eriala õpetajaga, ju neil ei olnud pretensioone Mari suhtes. Kuid meil kujunes neil aastail kummatigi teadmine, et VI lend oli innukalt valmis ahmima endasse teadmisi; üks püüdlik ja hoolas pere, kes lahendas oma pisiprobleemid õpetajatega lastevanemaid kaasamata."

Tõnu Kaljuste alustab meenutusi südametunnistusel lasuvast pretseeditust seigast: täis üksmeelt "sõi" VII lend klassist välja Peeter Lorentsi, kes "ei andnud õhku ega ruumi" kaasõpilastele!

Tõnu Kaljuste MKK naiskoori dirigeerimas.

14 Igal ajal on kaks külge — vaevalt oleks koorijuhist Lorentsis saanud Eesti Vabariigi parlamendis nii aktiivne poliitik, kui on seda täppisteadlasest Lorents.

Provotseerivale küsimusele, kas MKK oli hea või halb kool, vastas T. Kaljuste:

"Kõik on suhteline. Kui ma vanemate ja klaveriõpetaja teadmata olin vahetanud II Keskkooli MKK-i vastu, kahetsesin küll, et mul ei õnnestunud käia seal alates algklassidest. Hiljem aga leidsin, et II KK andis reaalainetes hulga tugevama aluspõhja kui võimaldanuks muusikakeskne programm. Ühtlasi sain karastuse sinisilmsete muusikutega võrreldes hoopis erinevamaid tõekspidamisi hindava noorsooikihi üsna rääges seltskonnas. Kummatigi oli MKK tol ajal kõva kool, tugeva sporditraditsiooniga, hea reaalainetes tasemega."

Miks valisite just koorijuhtimise?

T. K.: "Lastekoolis õppisin klaverit V. Lensini juures. Ta pani mind nii uhkelt heliredeleid mängima, et võin praegugi iga kell nendega toime tulla! Ent ometi ei tundnud ma end "Profina", mind ahistas võimetus improviseerida, orienteeruda vabalt harmoonias, n.-ö. rääkida muusikas. Mind valdas siis ja valdab muide praegugi kohutav respektitunne džässipianistide suhtes.

Agas kuna laulsin VII klassi isa kooris ja tundsin seda asja seestpoolt õige hästi, tajusin endaski võimeid avamaks muusika olemust interpreetide kaudu. Õnneks õpetas H. Ilja mulle mitte kitsalt koorijuhatamist, vaid dirigeerimist selle kõige avaramas mõttes; juba esimeses tunnis käis ta välja klaveripala Tšaikovski Lastealbumist. Nelja aastaga ehitasin Ilja abiga "üleüldised muusikasillad", omandasin tehnika, mille vahendusel saan tänini kontakti erinevate muusikakollektiividega — kas või torupilliorkestriga!"

Eks erialavalikut suunanud ka isa?

T. K.: "Ei, üldsegi mitte. Muidugi olin lapsest saati koorifänn, värvasin koolikaaslasti "Ellerheina". Isa meeldis mulle koori ees laululastega suhtlemas hoopis rohkem kui kodus. Selles, kuidas ta pani koorirühma 20—30 last koos laulma, sealjuures jäägitult uskuvana neilt nõutud esteetilise ilu ainuvõimalikkusse, oli ilmselt mängus mingi inimestevaheline "psüühiline keemia". See huvitav tõdemus ärgitas omigi võimeid proovima."

Kas pianistikarjääri hävimine ei ole kripeldanud hingel?

T. K.: "Mitte eriti. Agas klaveriga on seotud üks hea lugu. Üldklaveritunde andev J. Plink tahtis olla "novaatorlik" ja andis mulle keset õppeaastat uue programmi. Selle ignoreerimise eest sain talle "2". Vimm meie vahel kosus kiiresti ja lõppes Plingi pedpraktila õpilase T. Nahkuri saamisega minu uueks klaveriõpetajaks. Mind pani meeletult harjutama mitte ainult protest ilmse ülekohtu vastu, vaid ka sattumine B. Luki tasakaalustatud süsteemse kooli mõjuvälja. Tajusin esmakordselt pianistliku interpretatsiooni väga olulisi

"Pikad" VII ja VIII lennust: Madis Kolk, Tõnu Lõhmuste, Tõnu Kaljuste ja Juss Kauts.

kokkupuutepunkte vokaalse mõtlemise, artikulatsiooni, agoogikaga.

Sain MKK lõpuks samal "5+". Komisjon, kes plaanitses koguni minu soovitamist eriklaverisse, ei taibanud, kuidas küll teenisin selle kurikuulsale "kahe"!

H. Otsa oli see, kes õpetas mind kiiremalt ja oskuslikumalt kuulama. Tema käe alla sattusin viimases klassis, konsis pani ta asjad lõplikult paika.

Üldainete õpetajatest rääkides kordaksin "eelkõnelejaid" — kõige koloriitsemad ikka Kukats ja Ainomäe, ka omapärane pikakasvuline geograafiaõpetaja F. Krönström."

T. Kaljuste käis kaunis tihedalt läbi VIII lennu poistega: koos uuriti "Varssavi sügiste" põnevaid materjale ja muud "läbitilkunut". Tõnus tärnanud huvi nüüdisaegsete vokaalsete väljendusvahendite vastu leidis rakendamist tema eksperimentaalses kammerkooris, mis osales ka VIII lennu skandaalsetel *happeningidel*. Ühiselt tehti sportigi, korvpallimeeskonnas oli Tõnu ja tema klassi pikimate — Kautsi Jussi ja Vaarma Ragnari kõrval VIII lennu "tipp" Madis Kolk; koos käidi võistlemas Leningradis, Vilniuses jm.

T. Kaljustelgi on parimad muljed seotud suviste ja talviste matkade-laagritega, eriti ühe toreda turneega mööda väljastpoolt Tallinnat pärit klassikaaslaste vanemaid; siis käidi külas ka Põltsamaal fagotiõpilase Tõnise vanal pastor Kuurmel. Selle lennu kuue pianisti hulgas olid tublimad Helin Süvari-Kapten ja omaaegne "Entel-tenteli" kuulsus Marika Tomberg, kellest on tänaseks saanud Elo Kongo; ainsana õppis viiulit ja tegi seda tulemusrikkalt Mirjam Seitam-Kerem.

Mis saab juubilarist edaspidi?

30 aastat on Eestis tuhandeid lapsi hõlmanud Noorte Viiuldajate Ansambel eksisteerinud praktiliselt vaid ühe energiast pakatava ja viiulit kirglikult armastava inimese — Erich Loidi eestvedamisel. Algimpulss, nagu enamasti niisuguste ettevõtmiste puhul, polnud ühene, sinna kuulus taustana Vabariikliku Koorijuhtide Segakoori asutamine, Armeenia viiuldajate ansambli külastamine ja kõige otsemalt Tallinna LMK keelpilliosakonna juhataja M. Toona idee korraldada orkestri näidistund. Koolis tegutses poolesajaliikmeline orkester ja üritus kujunes muidugi meeliülendavaks. Ent kuna Eesti lastemuusikakoolides polnudki selletaoliste kollektiivide loomiseks lihtsalt piisavalt õpilasi, otsustati kas või paarikesi mängimiseks sobiva repertuaariga tulla aegajalt kokku suureks orkestriks.

Mis oli eesmärk? Eks ikka soov teha lastega head muusikat, äratada neis suuremat huvi viiulimängu vastu, koondada noori ühistegevusse, mis ei annaks mahti hälbida "halvale teele". See läks korda — laagritesse ja kokkutulekutele saamiseks nimel olid ka laisemad õpilased valmis pingutama. Vaevalt, et ühestki ka muusikakaugele alale siirdunud ansamblistist on

saanud muusikapõlgur. Nad olid tsunftiliikmed, kes meenutavad tänini kunagist ühistööd suurima rõõmu ja vaimustusega. E. Loidil on sageli kohtumisi oma endiste kasvandikega, kes särasilmil end taas tutvustavad n.-ö. laagrite kaupa, kas Otepääl või Keila-Joa, Rakvere või Viljandi või veel paljude teiste paikade lapsena.

Mis saab edasi? Kas kollektiivi koospüsimisest on üldse tulu? Sünnipäevapeol Estonia Talveaias, kuhu läbi olmeraskuste jõudis 100 esi-nejat ja hulk pidulisi eesotsas Tallinna Pedagoogikakooli rektori T. Bachmanni, Estonia Teatri peadirigendi P. Mägi ja direktori P. Himma, "Horvus Musicuse" juhi A. Mustoneni, laulja T. Pihlapi ja paljude teistega, rõhutati küll üksmeelselt, et sellest on suurt kasu kui esteetilise kasvatusvormist, sõprustunde ja muude positiivsete omaduste arendamise võimalusest ja et see liikumine peaks pidevalt ja süsteemselt haarama kõiki viiulilapsi.

Agas kas arenenud turumajandusega riigis piisab selleks vahendite? Küllap ehk, kui E. Loit leiaks enda kõrvale võimeka administraatori, kes viiks ansambli ühte otsa pidi reklaami ja äranduse orbiidile. Kujutlegem mõne Eestimaa linnakese

tänavail kõndimas sadu viiulikastikestega lapsi, kõigil näiteks "Fazeri" reklaamsärgid seljas! Varsti seisaksid oma toetust pakkuvad sponsorid lausa sabas! Pealegi murtakse praegu pead noorte organiseerimise küsimuste üle, käiakse välismaal mõõtu võtmas — ometi on meil juba valmis süsteem, mis annab tegevuse ja elumõtte sadadele lastele, miks mitte sellele õlg alla panna?

Erich Loit on omalt poolt valmis aina edasi seadma repertuaari ja seda juhatama. Ka lapsed armastavad tema fanaatilistust ja kannatlikkust, võimet teha läbi lõõgastumiseks pakutud naljahetkede arusaadavaks esitatava pala karakteri, suutlikkust olla nii mitmekülgne kui võimalik ja natuke rohkemgi ning ammendamatu heasüdamlikkust.

Kas troonipärija on silmapiiril? E. Loidi arvates pole ta sinna veel jõudnud, aga võib iga hetk saabuda. Ega kedagi vägisi pane 300 last koos hoidma. Viiuliõpetajad on küll südamega ansambli küljes kinni ja valmis igati tööle kaasa aitama, ent Loiti asendamata pole keegi nõus. Andku saatus siis sellele tublike inimesele jõudu ja tervist veel paljudeks aastateks!

I. R.

PÖÖRAKEM PILK ITTA!

Tänavune kevad annab meie kuulajale jälle võimaluse osa saada kaugeate maade rahvaste muusikast — 4.-7. maini toimub Eestis Ida muusika festival Orient '95. Selle traditsiooni algatajaks ja produtsendiks on Peeter Vähi, kelle sidemed aasia muusikakultuuriga on mitmes mõttes märkimisväärsed. Heliloojana on Vähi ise oma loomingus kasutanud peamiselt india muusikale iseloomulikke laade, instrumente ning kompositsiooniprintsiipe, publitsistina on Vähi tegevus olnud selles mõttes laiem, et tema huviorbiiti on jäänud Aasia regioon tervikuna. Juba esimene festival Orient '92 ei piirdunud ainult muusikaga, vaid lülitas oma programmi ka tantsu, budistlikke rituaale ning Ida pillide ekspositsiooni. Ka tänavune festival on selles mõttes Ida kultuuri laiemalt tutvustada püüdev muusikaüritus.

Millised on siis Eesti senised sidemed Ida kultuuriga ning mis tähendus ja mõju on aasia traditsioonidel eurooplastele üleüldse? Kõige laiemas mõttes on tutvustamine kaugeate maade kultuuritüüpidega kõigutanud tugevalt euroopsentristlikku mõtteviisi ning stereotüüpilisi arusaamu, justkui oleks Euroopa tsivilisatsiooni häll, taimelava ja vanadekodu. Muidugi ei ole Ida mõtteviisi midagi ühtset ja terviklikku, nagu pole homogeenne ka euroopa kultuur, aga kui kõige üldisemaid erinevusi otsida, siis Ida traditsioonilises muusikas torkab silma kaks asjaolu, mis euroopa helikultuurile üldiselt pole iseloomulikud. Esiteks märgatav ükskõiksus kooskõlalise mõtlemise suhtes selle akordilis-orkestraalses tähenduses ning teiseks kõrgendatud tähelepanu ebaregulaarsete rütmiliste struktuuride suunas. Näiteks rütmihüükute perioodilised suurendused ja vähendused jõudsid euroopa muusikasse Olivier Messiaen'i vahendusel "Rigveda'st", samas on muidugi orkestraalne mõtlemine jõudnud ammu ka Ida professionaalsesse muusikasse. Ning üks asi veel — eurooplased on kujundanud omapärase puhvertsooni — *new age*'i, mis on Lääne ja Ida mõtlemistüüpide integreerumise üks markantsem näide. Jättes kõrvale selle odavad kommertslikud variandid on *new age* kahtlemata mõjukaks kanaliks, mille kaudu Ida vaimupäränd jõuab eurooplasteni.

Boris Salchak

Pille Roosi esitamas klassikalist india tantsu.

Mis puutub Eestisse, siis ehk kõige rohkem on meie publikul olnud võimalusi tutvuda hiina traditsioonilise muusikaga. Meenutagem, et viis aastat tagasi käis Tallinnas Shanghai Pekingi ooperi trupp ning et 1993. aastal toimus Estonia kontserdisaalis traditsioonilise hiina muusika õhtu. Loomulikult on hiinlased esindatud ka nüüdsel Ida muusika festivalil.

Kui nüüd tutvustada Orient '95 külalisi, siis märkigem, et nii mõnedki neist on esinenud juba varem Tallinnas. Nimetagem siinkohal siberi šamaani Boris Salchakki, kelle esinemine on tõeline teatraliseeritud etendus, mis seob ühtsesse tervikusse ülemtoonidel laulmise, mütoloogilise maailmanägemise ning šamanistliku rituaali, mis viiakse läbi tõeliselt ekstaatilises pinges. Salchakist veel niipalju, et koostöös Peter Gabrieli kui produtsendiga on tal valminud ka CD, mis küllap jõuab varem või hiljem ka Eestisse. David Hykes'i nimi ja tema koor on meie kuulajale samuti tuttav. Lõuna-Koreast pärit ning USA-s tegutsev dirigent Jooyong Ahn on aga Eestis esmakordselt, ERSO-t juhatab ta 5. mail. Põhirõhk on kavas Ida-Aasia regiooni professionaalsel nüüdismuusikal. Jaapani instrumendil koto'l esineb nimekas interpret Kazue Sawai ning traditsiooniline jaapani muusika kõlab ka Mari Kodama ansambli esituses.

India klassikalist tantsu saab vaadata Pille Roosi ja Aime Hanseni esituses. Eestis tegeldakse sellega 1984. aastast alates, kui Irina Jankevich hakkas Tallinnas india klassikalist tantsu õpetama.

Ida traditsiooniline muusika on tänase maailmakultuuri väga oluline osa ning ei ole kahtlust, et kultuuriprotsesside üha süveneva integreerumise tingimustes on Orient '95 festivaliks, mis eesti muusikaelu rikastab kaugeatest maadest saadud kuulamis-kogemustega.

MUUSIKA, TANTSU JA TEATRI LIIT

Muusika ühendus muude kunstidega on Aasias tunduvalt tugevam kui läänemaades. Meile tuntud jaotumist sõna-, muusika- ja tantsuteatriteks pole. Kõik traditsioonilised näitekunsti vormid kasutavad võrdselt sõna, muusikat ja tantsu.

Muusika suhe näitlemistegevusega on harilikult järsult erinev Lääne ooperist või balletist. Põhiline erinevus on see, et muusika on väga harva ühe helilooja poolt loodud. Aasia traditsioonide kohaselt ehitatakse lavastus üles olemasoleva materjali baasil, mis võib lavastusse tuua kaasa improviseeritud varjundeid. Sõltuvalt kultuuri-arealist või maa muusikapärast tehakse seda vägagi erineval viisil.

India: muusika ja tantsu ühisjooned.

India muusika juured ja käsitlus, mille kohaselt loomisprotsess toimub just hääle vahendusel, ulatavad tagasi 3 aastatuhande tagusse pühase teksti — *sama veedasse*. Muusikateooria rajaneb seevastu paari tuhande aasta vanusele teatriteoreetilisele programmiraamatule *Natyasastrale*. Müüt India teatri sünnist näitab, kui keskne koht on teatril ja tantsul India kultuuris. Teatri (*natya*) lõi loovjumal Brahma. Temalt paluti inimkonnale viiendat veeda-raamatut, mis, erinevalt neljast "õigest" veedast, oleks mõistetav kõigile, ka neile, kes ei oska sanskriti keelt.

Nii lõi Brahma *natya-veeda*, mille viimistlemises osales teisigi jumalaid. *Natya*- ehk teatrikunsti õpetas Brahma müütilisele Bharata nimelisele targale, kes pani õpitu kirja teatritegemise juhendite raamatusse *Natyasastrasse*. Bharata nimi sümboliseerib teatri ja muusika ühtekuuluvust: silp *bha* viitab sõnale *bhava* ehk "tundeseisund", *ra ragale* ehk meloodiale, *ta talale* — rütmile. Kuigi *Natyasastra* sünnilugu on mütolooiline, on raamat ise praktika tegelikkus. *Natyasastra* juhendid on kristalliseerunud aastasade jooksul praktilises teatritöös. Kirja pandi need nähtavasti II—IV saj. m.a.j. Juhendid haaravad pea kõiki teatri ja tantsuga seonduvat: teatrihoonet, lava, värsiõpetust, maske, riietust, häälekasutust, tantsutehnikat, näitlemis- ja muusikastiile jne.

*Natyasastra*s esitatakse samuti India keskset teatriteooriat *bhavast* ja *rasast*. See on sügavalt mõjutanud ka India muusika arengut. *Bhava* tähendab tundeseisundit, mida näitleja või muusik vahendab vaatajale. *Rasa* (maitse, mahl, essents) tähendab tunnet, mida etendus peab publikus äratama.

9 põhitunnet on: erootiline, koomiline, pateetiline, õudustäratav, kangelaslik, hirmutav, innustav, fantastiline, rahunenud. *Bhava-rasa* teooria kohaselt peab iga hea kunstiteose kandvaks ideeks olema üks neist tundeist. Teosesse võib liituda teisigi tundeid, kuid üks neist peab olema ühendav

"selgroog". See teooria käib nii luule, kujutava kunsti, teatri, tantsu kui muusika kohta.

Täpsus ja improvisatsioon.

India kultuuri — ka muusikasse — tuli murrang, kui enne II aastatuhande algust hakkas India põhjaosas levima islam. Aegapidi kinnistus kaks muusikatradsitsiooni: Põhja-Indias moodustus *hindustani* muusika, milles on tooniandev Läänest levinud pärsia-islami kultuur. Lõuna-Indias kristalliseerus puhas hindu traditsioon karnaatiliseks, s.t. klassikaliseks muusikaks, mille esitamisel improvisatsioon ei ületa 20%.

Üle kogu India väikekultuuride lapiteki sünnitasid erinevad tantsu- ja teatri-tradsitsioonid oma muusika liigid. Näiteks kuulsaimat India soolotantsu *bharatanatyami* saadetakse karnaatilise muusikaga, Põhja-India islamistunud *kathaki* hindustani muusikaga. Ka teatri- ja tantsumuusikat markeerib täpsetes raamides avalduv improvisatsioon. Nii muusika iseloom kui tantsu matemaatilisel täpne ja nüansirikas tehnika soodustab improvisatsiooni, mis hindustani muusikas ulatub 80 protsendini.

Tantsu- ja teatrietendustel liitub mitmeid erilisi muusika vorme, ulatudes religioossetest puhta virtuoossuse liikideni. Teater jagatakse põhimõtteliselt kahte põhikategooriasse: *abhinaya* — sõnumit vahendav narratiivne — ja *nrta* ehk abstraktne, mitte jutustav tüüp. *Abhinaya*t saadab sageli vokaalmuusika, laulja jutustab sündmusest, mida tantsijad esitavad. Need osad iseloomustavad *bhakti*-tradsitsiooni.

Bhakti tähendab Indias keskajal üldiseks muutunud müstilise armastuse kultust, milles jumalusega ühinetakse erootilise armastuse tunde ja harda andumuse abil. Mõnedes India tantsutradsitsioonides on säilitatud tundeküllaseid *bhaktihümne*, mittenarratiivseis *nrta*-osades aga pääseb

esiplaanis mõjule India muusikale nii iseloomulik abstraktne virtuoosne rütmika ning artisti oskust ja intellekti näitav improvisatsioon.

Kagu-Aasia muusika ja tantsu polüfooniilised koed.

Kagu-Aasial ja Indial on olnud stabiilsed suhted meie aja algusest peale. Kagu-Aasia õukonnad omandasid Indiast palju oma kultuuri nurgakivid: hinduismi, budismi, juura, sanskriti keele, kosmoloogia, suured eepilised tekstid, ka tantsutehnika. Kagu-Aasia kultuuri oma-pärasus aga avaldub muuhulgas selles, et sealne muusika on puhtalt originaalne.

Peaaegu kõik Kagu-Aasia suured orkestrivormid on löökpilliülekaalulised: gongid, ksülofonid, metallofonid jne. Üks põhjus võib olla Dong-soni pronksikultuur, mis levis I aastatuhandel e.m.a. Põhja-Vietnamist Kagu-Aasiasse Bali saareni välja.

Dong-soni kultuurile olid omased suured pronksist kateltrummid, mida kasutati muuhulgas rituaalimuusika esitamiseks. Nähtavasti sellest pärandist kujunesid Kagu-Aasiale iseloomulikud orkestritüübid — Tai, Laose ja Kambodža *phi-pad*, Birma *saing*, Malaisia ja Indoneesia *gamelan*. Need saadavad kõiki Kagu-Aasia klassikalise tantsuteatri vorme. Kuigi draama ained ja osalt tantsutehnika on pärit Indiast, erineb Kagu-Aasia teater India omast draama-tegevuse ja muusika seose poolest. Kagu-Aasia tüüpilises tantsudraamas loob suur löökpillide orkester polüfooniilise tausta, millesse sobituvad kooride, jutustajate ja laulusolistide vokaalsed etteasted. Selle rikka ja mitmekesise häälemaailma saatel libisevad ja hõljuvad laval elegantseid käteõeste taltsutatult sooritavad tantsijad näiliselt oma loogika järgi.

Kagu-Aasia suured klassikalised tant-

Gamelan - orkester.

suteatri vormid on nüüdseteks vormideks stabiliseerunud peaaegu erandita õukondades. Need on aastasadade jooksul lugupidamist ja kadedust äratanud traditsioonilised aarded, millest osa ei tohi nüüdisajalgi esitada muidu kui valitseja juuresolekul. Veel selle sajandi algul pidasid õukonnad ülal kümneid, mõnikord sadugi tantsijate rühmi, paljuliikmelisi orkestreid ja koore.

Õukonnatraditsioonid on säilinud läbi aastakümnete peaaegu muutumatutena, eriti Bali saarel. See püsis väljaspool koloniaalvõimu toodud mullistusi kuni XX sajandi alguseni, kui hollandlased saare valdasid. Nad tapsid suure osa Bali ülikutest ja nii siirdusid vanad õukonnapärimused küla lihtrahva ülalhoidmisele. Õukonnatraditsioonide ja rahvapärimeste segunemine tähendas midagi renessansitaolist.

Sageli väidetakse üldistavalt, et teater ja teatritraditsioonid sünnitavad oma muusikavormid. Bali XX sajandi alguse renessansi ajal juhtus ometi vastupidine. Siis arenes välja praegu nii soositud *gamelan*-orkestri vorm *kebyar*. Peaaegu kohe selle sünni järel arendas saare juhtiv tantsija — koreograaf J. Nyoman Mario välja just selle orkestritüübi mängustiilile ja ekspressiivsetele rütmidele kohandunud tantsustiili, mida kutsutakse ka *kebyariks*. See on abstraktne, tavaliselt soolona esitatud tants, milles tantsija ilmestab liigutuste, miimika ja õestidega saatemuusika rütmi ja emotsioonide kiiret vaheldumist. *Kebyar* on suurepärane näide sellest, kuidas Kagu-Aasias tants ja muusika kohtuvad ja täiendavad teineteist erandlikult kaunit.

Hiina: murded ja tüüpmeloodiad.

Hiina teatris arenesid praegused, ooperlikud vormid välja Songi dünastia ajal (960—1279). Eurooplaste antud nimetus "ooper" on euroopalikust vaatenurgast õige, sest Hiina teatris, nagu Lääne ooperiski, näitlejad ühtlasi ka laulavad. See ei ole Aasia teatritraditsioonides sugugi üldine. Näiteks mõnedes India ja Kagu-Aasia teatritraditsioonides on näitlejate ja lauljate tööjaotus hoopiski teine: näitlejad esitavad kehaliste liigutuste, miimika ja tantsuga rolli, jutustajad ja lauljad esitavad näitelava kõrvalt repliike ja laule.

Lääne ja Hiina ooper erinevad teineteisest aga siiski oluliselt. Üks põhiline erinevus on see, et Hiina ooperis on liigutused, žestid ja miimikagi seotud muusikaga. Näitlejad liiguvad laudes tantsuliselt ja elavad vokaali osa täpselt paikapandud žestide ja miimikaga. Nii on Hiina ooper salvestatud endasse hulga muistset tantsupärandit.

Songi dünastia ajal arenes välja praegugi jõus olev jagunemine Lõuna ja Põhja ooperistiilideks. Kuigi Hiina ooper areneski raudkindlas tsentraliseeritud riigis stiililt ühtaoliseks, on selle aluseks mitmeid erilisi kohalikke traditsioone. Erinevad ju Hiina piirkondade ja maakondade keelemurded üksteisest üpris oluliselt. Hiina keel on

tonaalne keel, kuid eri muusikaaladele on omased erinevad laulumeloodiad. Nii on kujunenud välja lokaalsed ooperistiilid.

Varaseim praegugi esinev Hiina ooperistiil on Mingi dünastia võimuloleku ajal (1380—1644) sündinud *kunqu*. Oma hõljuvate meloodiatega on see tüüpiline lõunapoolne ooperistiil. *Kunqu* sündis muusikute, näitlejate ja kirjanike ühistöö tulemusel ja kinnistus peagi õukonna ja haritlaskonna kunstivormina. *Kunqu* draamad on kirjanduslikult kõrgetasemelised, keeleliselt aga praegu raskestimõistetavad. Laulvad näitlejad liiguvad pehmet, tantsuliselt ning trilleritest kaunistatud laulesitust saadab pehmekõlaline bambusflööt — lõunalikule ooperivormile iseloomulik joon seegi. *Kunqu* saavutas laia poolehoidu ja kujunes välja kaks selle põhitüüpi — lõuna-pärane *naukun* ja põhja-pärane *beikun*. Põhja-poolne stiil võttis hiljem külge jooni Pekingi ooperist, mis XVIII sajandil kujunes riikli-kuks, õukonna soosituks olevaks ooperitüübiks.

Pealinna- ja provintsioperid.

Kui mandžud valitsesid Hiinat Pekingist Qingide dünastia ajal, kaotas *kunqu* aegamööda oma soosikuseisuse. Kirglikust kunstisõbrast keiser Quianlong kutsus Pekingisse erinevate kohalike ooperite esitajaid ja nii algas uue ooperistiili kujunemine.

Mitmeid eri stiile ühendades aretas grupp kunstnikke uue ooperistiili nimega *jinaju* ehk pealinnateater. Läänemaades ja mujalgi on selle nimeks kinnistunud Pekingi ooper. See on ilmne Põhja stiil: lauluhäält toetatakse kõrghäälele viulitüüpi pilliga ja saatepartiis etendab tähtsat osa rohkete kõvahääleste löökpillide täpselt paikapandud mäng.

Omal ajal oli *kunqu* ja praegu on Pekingi ooper üldtuntud rahvuslik ooperistiil. Teisi, nn. kohalikke ehk provintsioperi tüüpe on umbes 150. Paljud ooperistiilid kasutavad tüüpmeloodiaid, mida kohandatakse erinevatele libretodele. Tüüpmeloodiatele vastab kindel meeoleu, isegi dramaatiline sündmus, näiteks keisri saabumine, sõttaminek, armastajate kohtumine või lahkumine jne. Nii on mõnedki Hiina ooperid muusika poolest anonüümsed, paljudest traditsioonidest alguse saavad teosed.

Pekingi ooperi tantsijanna Gu Wei

Hiina Rahvavabariigi ajal on paljud klassikalised muusikatraditsioonid katkenud. Tänu Mao arusaamisele, et ooper on Hiina rahvuskunst, on ooper jäänud alles, kuigi range tsensuuri all. Hiinas on juba XX sajandi algul loodud läänepärase muusika konservatooriume.

Nii on läänepärane harmooniakäsitlus ja Lääne pillid tunginud järk-järgult Hiina ooperisse. Selle arengu kõrgpunkt oli kultuurirevolutsiooni ajal, kui kõik traditsioonilised Hiina ooperid keelati. Ainsateks lubatud ooperiteks said nn. näidisehk revolutsiooniooperid. Neid koostasid partei kunstikomiteed ja neile valiti Lääne, tihti peale viletsat filmimuusikat meenutav muusika, kuna partei liikmete meelest "sobib see kõige paremini esile tooma kangelaslike tundeid". Nüüd esitatakse traditsioonilise ooperi vorme jälle, kuid kahjuks on nende muusikas märgata algupärasele stiilile totaalselt võõraid Lääne mõjusid.

Võib vaid loota, et Hiinas sünnib pea oma "vana muusika liikumine", mis puhastab traditsioonid võõr mõjudest. Indias ja Kagu-Aasias on seevastu säilinud teatri- ja tantsumuusika vormid suhteliselt puhtaina. Indias käsitatakse paljusid traditsioone sakraalsetena, mis kaitseb neid välismaiste mõjutuste eest.

Võhandu ööbik

125 aastat Hermann Julius Schmalzi sünnist

Meil on küllaga põhjust mineviku varjust välja tuua mees, kes esimesena jäädvustas setu hõimu omapära mitmetes rahvaraamatutes ja kes luuletas külaidüllilise humoristliku "Sauna taga, tiigi ääres", mis on ülipopulaarsena lauldav tänini.

Hermann Julius Schmalz sündis 6. aprillil (v. k. j. 25. märtsil) 1870. aastal Võrumaal Rāpina vallas Kõnnu külas. Isa Jakob oli sündinud Peri vallas Võrumaal, ema Marie (neiuna Martisen) pärines Viljandimaalt Paistust. Jakob oli jõudnud Karksi-Nuia kõrtsmikuks, ja pärast abiellumist ostnud Rāpina mõisnikult talu Kõnnu külas. Perre sündis 5 last. Hiljem siirdunud ta taas Viljandimaale kõrtsmikuks, jättes talu ja lapsed naise hooldada. Poedi ema oli võib-olla saksa päritolu, kõneles oma sugulastega ja koduski saksa keelt, mille Hermann omandas juba lapsena. Tema haridusteest puuduvad andmed: ta pole korralikult Rāpina kihelkonnakooliski käinud, ema pooldanud koduõpetust. Mõnede teadete järgi olevat ta lühikest aega ka Tartu Reaalkoolis õppinud (õpilaste nimestik seda küll ei kinnita). Musikaalne nooruk on õppinud mängima mitmel pillil, sealhulgas viiulil, ja omandanud noodikirjaoskusegi.

Schmalz on püüdnud end maksma panna kõigepealt luuletajana, avaldades juba 1890. aastatel mõned värsikogud Tartus ning tavatsenud neid kirjastada ka Tallinnas. Ilmse ebaedu järel on ta hakanud avaldama väikesi rahvalikke juturaamatuid ja need ongi talle toonud populaarsust. Põhiliselt on ta aga elanud-liikunud juba nooruseas eluvõõra boheemliku ja ühtlasi rahvaliku muusikuna Rāpinas ja Tartus, andes etendusi ja kontserte peamiselt Võru-, Tartu- ja Viljandimaal rahvamajades ja rahvakogunemistel, vahel ükski, hiljem ka oma rändtrupiga, olles viiulimängijaks, lauljaks, näitlejaks, deklamaatoriks, ka jantlike stseenide koostajaks ning lavastajaks. Mõnda aega on nooruseas tema rändtruppi kuulunud pärsine

kunstnik ja kirjanik Jaan Vahtra, kes mälestustes on kirjutanud Schmalzi kohta tabavalt: "Ta katsus end muusikast elatada, elas suures viletus, oli boheemlane ja vagabund, geniaalne ja trotsiv. Aga ta ei osanud või ei suutnud oma geeniust välja arendada... Ta elas kogu oma eluaja vaese rahva hulgas, õpetas neile muusikat minimaalse tasu eest, mängis, kirjutas väikesi laule ja muusikapalasi, mida laulis ja mängis agulirahvas, kuni tuli ta üle suur hämarus."

Pärast ema surma 1899. a. polnud Schmalzil enam tõelist kodugi. Ta peatus Rāpinas ja selle ümbruses sugulaste ja sõprade pool, elas mõne pikema perioodi ka Tartus. Elatist püüdis Schmalz teenida ka muusikaõpetajana ja juhuluule sepi-sejana.

Aineline puudus laastas tervist. I Maailmasõja eel viis vend H. J. Schmalzi kui vaimuhaige Tartust kodutallu. Seal ei tahtnud ta püsida, ööbides sageli Rāpinas ja Kõnnu külas tuttavate juures ning käis aeg-ajalt Tartuski. Schmalz põdes suurusmaaniat, armastades vägevaid tiitleid ja aumärke. Sellelgi perioodil õnnestus tal sõprade abiga trükkida lasta juhuluuletusi ja vemmälvärse laulu-lehtedena või voldikutena, mille lõpul ta end nimetas maailma parlamendi, rahukongressi ja õiglustuse peaameti esimeheks, Balti riikide ülivõimukandjaks ja ainuvalitsejaks, maailma riikide kultuurpoliitika Peajuhatajaks jms. 1930. aastatel nähti teda Tartus — frentšikuue rinnaesine kaetud aumärkidega, millest suur osa olid säravad karbikaaned vms. Veel uskunud ta, et oskab viiulimänguga ilma seada, vihma või päikest välja kutsuda. Üks vana naine Verioral jutustas siinkirjutajale, et mäletab lapse-east seda nõidumist: Schmalz tulnud tallu, ja kui vihma sadama hakanud, asunud tarelävel seistes viiulit mängima, mänginudki seni, kuni vihm lakanud. Viimastel eluaastatel elas ta Rāpinas mitmel pool, vahepeal ka ühel pööningul ja ühes mahajäetud

sepapajas. Uhke loomusega keeldunud ta valla rahatoetust vastu võtmast, küll aga luges kingitud toiduained oma honorariks. Surm tuli 16. novembril 1945, kirjamees ja muusik maeti Ristipalu kalmistule Rāpina lähedal.

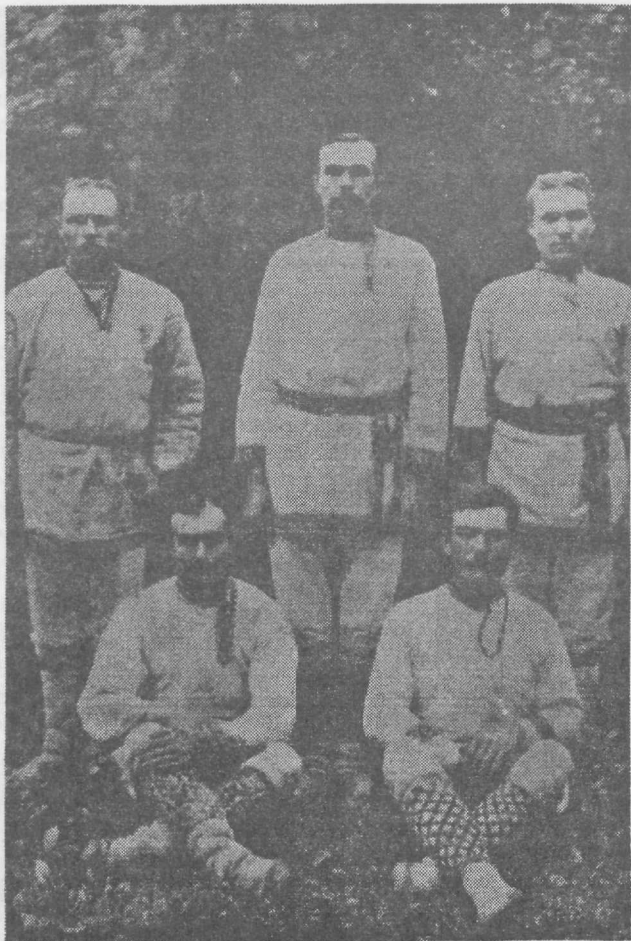
Elanud lapsepõlvest peale Setumaa piirialal, on Schmalz setudega küllap sageli kokku puutunud. Tal on jätkunud lahtist südant, silma ja kõrva selle hõimu omapära, keele, kultuuri ja olustiku tabamiseks. Huvi, poolehoid ja vaimustuski on juhtinud ta setu rahvamusika esimeseks propageerijaks ja setukeelsete või setuaineliste rahvaraamatute esimeseks koostajaks. Noore mehena on ta organiseerinud ja laulma pannud väikese setu meeskoori, kes on esitanud naturaalseid rahvalaule, aga ilmselt ka tema enda lauluseadeid, ja alustanud sellega kontsertreise, mis ulatusid Tallinnani. Esimene edu tuli Tartus, Eesti Kirjameeste Seltsi "võidupidudel" (vabaõhukontserdid). On säilinud seltsi juhatuse kiri aastast 1891, kus koori palutakse esinema, kuigi reisiraha ei saadavat maksta. Koori rändesinemisi korraldas Schmalz ligi 15 aastat peamiselt Võru- ja Tartumaal. Kui 1900. a. esineti Tartu lähedal Ulila mõisas, kahtles ajalehearuustaja, kas esinejad on ikka setud. Selle peale avaldas Schmalz "Olevikus" 8. aug. 1900 öienduse: "Suurem hulk minu koori liikmetest on rāpinlased ja seega setude piirimehed, kes viimastega alati on läbi käinud ja nende keelemurret ja kombeid tundma õppinud." Kahtlusi võis tekkida, lauldi ju ka Schmalzi enda loodud "Setokõsõ sõidiva Võõpsust potikuurmaga", laulu, mis sai nii populaarseks, et seda on peetud rahvalauluks (J. Simm on selle meeskooriseadega jäädvustanud). 1896. a. augustis on Schmalz oma kooriga rahvariites esinenud Tartus "Vane muises" ja Tallinnas "Estonias", kavas laul, tants ja pillimäng. "Iga etteastumise järele ei olnud kiiduavaldustel otsa," kirjutas ta 28. jaan. 1897 Jakob Hurdale,

paludes Hurdalt abi kontsertide korraldamiseks ka Peterburis. Kas Hurt vastas, pole teada.

Schmalz ei piirdunud turneedega. 23-aastase noormehena on ta trükkis avaldanud noodiraamatukese "Mitmesugused uued tantsu-tükid. Ühe ja kahe viiuli pääl mängida" (Jurjevsi 1893). 15 pala, rahvuslikud polkad ja valsid, on nähtavasti tema enda komponeeritud, viimane neist aga on rahvahtsa setu rahvatantsu "Kasatski" seade. Siit ilmneb ka tema kontakt K. A. Hermanniga, sest noodivihu eessõnas on märgitud Hermannii soovitus. Küllap võis see just Schmalz olla, kes Hermannile andis ka ainsa setu rahvalaulu, mis leidub Hermannii suures 3-osalises "Eesti rahvalaulud segakoorile" ("Soov neuudele", I osa, 1890, laiale levinud rahvalaulu "Lätsi külla" viisi variant, Hermannii poolt muidugi kaasaegsesse harmooniasse seatud).

Suurim edu saadab Schmalzi siiski kirjamehena. Tema esimene värsikogu "Ööbik Võhandu kaldalt ehk Üürikesse aja laululind" (1894) jääb küll tähelepanuta, sest 33 luuletuses valitseb ärkamisaja järeelperioodi maneerlik pinnapealne romantism. Siis aga siirdub ta rahvalike naljalaulude ja -juttude kirjutamisele. "Nalja laulikus" (1901) leidub tema populaarseim luuletus "Tiigi ääres":
Sauna taga tiigi ääres
mängib Miku Manniga;
püüavad seal konnapoegi
ühe potitükiga.
Miku ütleb: "Kuule, Manni,
Näe, säääl ujub üks suur konn!
See vist selle veikse konna
mõni sugulane on?"
Manni aga targal näol
lausub vastu Mikule:
"Ei ta ole sugulane,
võimalik ei ole see!
Miku ütleb: "Aga Manni,
kust sa seda teada võid?
Ega sina ju ei ole
mitte mõni tark või nõid."
"Olgu pääle," kostab Manni,
siiski aga tean ma!"
"Kust sa tead?" küsib Miku,
"Manni, ütle mulle ka!"
"Näe nüüd —

Toostekatsi setu meestekoor sajandivahetusel. Taga keskel seisab H. J. Schmalz

sellel suurel konnal on sääli neli jalga all, aga vaata — sellel veikesel — ainult saba taga tal!"

"Oi, sa oled rumal, Manni, sellest küll ei tunne sa! Kui see suur konn oli veike, oli ka ilm' jaluta ja tal oli saba taga, nagu nüüd sel veikesel, kuid see kaob viimaks ära kõigil suurtel konnadel."

"Aga kudas see siis nõnda? Ma ju olen veike ka, siiski käed ja jalad minul, aga olen sabata."

"Veike — ütled sina, Manni, mõtle aga ometi!

Sada korda sellest suurest konnast suurem oledki.

Aga mõtle seda, kui veel alles tiigis olid sa — oli sul ka saba taga ja ei olnud jalgu ka!"

Siin on see laul 11-salmilise. Rahva hulgas levides ja saksapärase marsiviisiiga laulduna on ta lühenenud 3-salmiliseks ja andekalt varieeritud (1. salmi viimane rida "lõhki-löödud panniga" annab hea riimi).

Luuletuse "Patraja" salm:

Kui aknast välja vaatsin ma, kõik taevast oli lilla.

Üks setu valge ruunaga kord sõitis üle silla

sai miniatuurpildina lauldavaks Tartuski, rahvasuu aga täpsustas viimase rea: läks üle Kivisilla.

"Nalja laulik" alustab Schmalz ka ühe oma koomikaobjektina kadakasakslike eesti-saksa segakeeles salmikute koostamist. Tühiste jämekoomiliste lookeste seast kerkib vaimukana esile "Saksastatud neiu" — karikatuur rumal-üpsakast segakeelt kõnelevast tüdrukust, kes linnas oma maatuttavat tundagi ei taha:

Õoret alle liibes lõite, noor ja vana, kroos und klein, welhes äpardus miir õite juhtus — waar das niht jemein? Õite morjen tahtsin minna Lõites aart patseerima, aga vaevalt jõudsin sinna Suure-turu uulitsa...

Sellel mõned salmid levisid lauldavaina ja tsiteeritavaina.

Schmalzi loominguga sisukamaks ja menukamaks põhi-

osaks on aga setuainelised tooted. Sajandi algul ilmusid Tartus üksteise järel kümme-kond odavat (5—20 kopikat) peopesasuurust väiketrükist tema setukeelsete või -aineliste värsside ja jutukestega. Parimaks neist on esimene — "Tõganitsa Hõodo naise võtmise ja tarõ palamise lugu" 1899. 75 4-realist salmi sisaldav rahvalik poeem on setu keelemurdes, varustatud sõnastikuga ja õpetusega setu murde hääldamiseks. Tõganitsa küla pole Rāpinast kuigi kaugel, poeemi prototüüp Hõodo on seal tõepoolest elanud (surnud I Maa-ilmasõjas).

Te kulla velle, kullõlgõ, ku ma no teele kõnõlõ, kuis inne rikas olli ma ja pärast sund är kõnõga!

See on karskusesisuline lugu-laul. Hõodo kosib rikka pruudi, suurt kaasavara kulutades hakkab joodikuks. Kui naine sureb, pole tast enam talupidajat, põletab purjuspäi talu, kavatseb end uputada, saab sulaseks, räägib siis oma elulugu õpetuseks viinamõjulistele. Loo populaarsust on soodustanud hea, selge rütm ja riim, rohkete omapäraste setu väljendite kasutamine, meeleolukas sõnastus, milles on sügavalt tabatud setu vaimulaadi omapära, eriti koomika alal. See on uhke, ehtne setu poiss, keda kosilaseks tutvustatakse:

Hot lõvvä es tõist säänäst miist ta mitmõkümne külä siist, kes otsno terveh Setomaa no läbi pիրutulõga...

Mul saapa olli torõha ka kõõni topõlt talloga, näil korgõ kunsu olliva, ni voldi seerde siseh ka. Ja mis viil torrõ lõõdsapill, mis kõõ no kiret nigu lill; katsükümmend rubal hõbõhat tull vahtsõst pääst no masma, prat!

Schmalz kasutab mitmeid onomatopoeetilisi ja deskriptiivseid sõnu, nagu neid setu keeles ohtrasti on. Kui Hõodo tare põleb, näib talle, et kurat istub katusel:

Mu silmist nigu pilksahus ta käve no ku vilksahus, et vanahalvgi (= kurat) esi sääli no istõ katsõ harja pääl.

Poeemis on mõjuvat huumorit. Kui kosilane saab kaasavaraks 500 rubla, ütleb ta enese kohta: "Ta kõrvaski no naari-

va..." Valitud salmid said rahva-viisidega ühendatult lauldavaiks laial alal — Lõuna-Tartumaa ja Võrumaal, eriti muidugi Setumaal.

Setukeelne jutt "Alatarõ Hippo Peterbuura reis ja imelik unõnägo inne toda" (1901) on taas karskussuunaline. Hippo on läinud "kiiga-loogalõ" (viulipoognale) jõhve kaksama naabri mära sabast, see on takka üles löönud, Hippol 2 hammast ja nina purustanud. Vana soldat Petra teab, et Peterburi tohtrid panevat ka uusi ninu. Hippo alustab Peterburi-reisi, kuid ei jõua Tartust kaugemale. Õllepoe joomakaaslane osutub vargapoisiks ja Hippo jääb kopikata. Ta otsustab loobuda viinavõtmisest.

1905. a. revolutsiooni-sündmuste aineil septses Schmalz jämekoomilise naljajutu hingemaad tahtvast setust, kes saab kurva kogemuse. Eri raamatukesena avaldas ta selle 1906. a. pealkirja all "Miä tõmokraat tähendäs (Mida demokraat tähendab)". Kikkamäe Jahhim kuuleb Võõpsu kõrtsis ühelt mehelt, et need, kes end "tõmokraadi-seltsis" kirja panevad, saavad hingemaad. Kui ta sõidab mõne aja pärast Pärnumaale kauplema, näeb ta kohtumaja ümber palju rahvast. Talle öeldakse, et olevat "sotsiltõmokraatlaste" päev. Ta astub sisse, ütleb, et temagi on "tõmokraat" ja küsib 30, mõeldes vakamaid, saab siis karistussalgalt 30 vitsahoopi.

Oma noorusaegade andeka loominguga on Schmalz toonud setu aine eesti kirjandusse, ehkki nii vähenõudlikul ja ülimalt rahvalikul kujul. Kahjuks pole sellele kuigi palju lisa tulnud (Richard Rohu "Elutee", Paul Haavaoksa luuletused; Haavaoksa kavandas küll setu-romaan, suri aga enne selle teostamist). Tänapäeval, kus setu rahvalaule esitatakse rahvakunsti- ja folkansamblites, kus Võru poiste "Ummamuudu" võidukäigul on kasutatud ka setu ainet ja kus Värska laulunaiste "Leiko" on setu rahvalaule esitamas käinud Soomes, Pariisis ja Viinis, ei maksa unustada ka selle harrastuse pioneeri — Hermann Julius Schmalzi.

Härra Jüri Kruus! Estoonlased räägivad Teist kui teatri peaaegu kõige tähtsamast tegelasest, tavalised teatrikülastajad tunnevad Teid aga vähe. Kuidas Teid ennast selline seisund rahuldab? Kas kadestate artiste, lavastajaid, dirigente, kelle nimed on suurte tähtedega afiššidel, kellest kirjutavad lehed?

Mitte iial. Tahan alati olla ja jääda selleks, kes olen. Kuidas on võimalik kadestada andekaid ja võimekaid inimesi, kui nende loomesära kaunistab ühtlasi ka minu elu. Üldse on kadestamine ükskõik millises vormis midagi pahelist ja alandavat.

Ise püüan teha alati vaid seda, milleks tunnen endas olevat võimeid. Eks teised anna tulemuste kohta väärilise ja objektiivse hinnangu.

Kuidas iseloomustate oma põhitööd — etenduse juhi ametit?

Muusikateatri etenduse ettevalmistamist juhivad kolm inimest: dirigent, lavastaja ja tüki kunstnik. Lavastajal on abiks etenduse juht, seda eelkõige terviku kujundamise osas — valgusmuuted, dekoratsioonide liikumised jne. jne. Etendusel on dirigent puldis, lavastaja n.-ö. prii poiss ning kogu raskuspunkt õhtu läbiviimise eest langeb etenduse juhile. Näiteks etenduse juhi "Hovanštšina" või "Credo" partituuriraamat on temasse puutuvad "noote" tihedalt täis.

Igal etendusel on hetkeolukorrast tingitud omapära. Kunagi ei musitseeri dirigent etendusest etendus ühtemoodi — tegemist on ju loova kunstnikuga. Samuti ei tee seda oma töös mina. Palju oleneb etenduse üldmeeleolust, tempodest, fermaatidest, lavaliikumisest, mida alati arvestan. Suurt loomingulist lähenemist ning vajalikku fantaasiat on vaja eriti võõrustendustel, võõral laval mängimisel.

Te tegelete ka lauljate hääle jäädvustamisega heliplaatidele. Kas selle ja Teie põhitöö vahel on mingi seos?

Kõige otsesem — armastus laulu ning operi vastu, soov, et meie lauljad leiaksid väärilise koha ja tunnustuse meie muusikaajaloos. Erilise tundega meenutan "Estonia" õnnestunud gastrolle Pariisis, Moskvas, Helsingis, Stockholmis jne., kus publiku üksmeelne aplausitorm andis väärilise hinnangu Tiit Kuusiku, Hendrik Krummi, Margarita Voitese, Anu Kaalu ja Mati Palmi meisterlikkusele. Nende üle võiks uhke olla iga Euroopa teater.

Kuidas sai alguse Teie töö ooperihääle jäädvustajana?

Tänu oma kallile emale Margarete Kruusile, kes oli pianist ja kontsertmeister, vallutas muusika minu hinge juba varasest lapsepõlvest. Mäletan, millist rõõmu ja uhkusetunnet

tundsin, kui sain oma käega panna kõlama Caruso plaadi. Sellest hetkest algas lausa fanaatiline heliplaatide kogumine. Olin mõnikord isegi nädalate kaupa Moskvas, ei jätnud vahele ühegi silmapaistva külalisteatri ega solisti etendust, viibisin rahvusvahelistel noorte lauljate võistlustel jne. See kõik arendas palju. Siiaamaani ei unune 1959. aastal Mario del Monaco esinemised Suures Teatris ooperites "Carmen" ning "Pajatsid", Irina Arhipova fenomenaalne sära ning Pavel Lissitsjani soe, mastaapne bariton, rääkimata "La Scala" elamusterohketest gastroll-etendustest 1964., 1974. ja 1984. aastal, kus mul ühtekokku õnnestus näha maailmakuulsa teatri esituses 25 etendust ja 5 solistide kontserti.

See õpetas tundma laulumaa ilma hetkeseisu, ka Eesti lauljate kohta selles. Mäletan, millise huviga jälgisin ma Eesti Raadios Heino Pedusaare tööd helivõtete taastajana. Kuigi see oli mulle kõik uus, värske ja lõpmata põnev, oleks tol ajal isegi ainuüksi mõte saada restaureerijaks tundunud utoopilisena, sest vähe on ainuüksi soovist — vaja on teadmisi.

Minu esimene iseseisev restaureering 1985. aastal saabus juhuslikult ning mulle isegi ootamatult. Esimesel hetkel pani see ettepanek mind lausa kammitsaisse. Teadsin selgelt, milline peaks olema ühe või teise laulja kõlapilt ja tämber, samas aga tundsin selle saavutamiseks enda tehnilist abitust. Kuulasin päevadekaupa sadu heliplaate, võrdlesin kõige erinevamate interpretide töid. Pikkamööda kasvas kindlusetunne ning usk endasse. Palju aitas tol ajal kaasa ka ümbritsevate inimeste, eriti paaržissööri Enn Tomsoni ning Enno Mäemetsa rohkem kui heasoovlik usk minu võimetesse, kui nad mind aitasid tutvuda helirežissuuri

põhisaladustega. Huvitav oli koostöö ka Moskva meestega heliplaadifirmast "Melodija".

Ega Moskva-sõit ja Moskvas elamine odav olnud. Kust Te noore mehana saite raha?

Hoidsin kõiges kokku, selleks et sõita, püüdsin juhuslikel kohtadel teenida raha. Palju tänu olen ka siin võlgu oma emale, kes kõigiti aitas ja mõistis oma poega.

Alustades Te olite ju koolipoiss. Kas koolis polnud pahandusi?

Tallinna Muusikakoolis suhtuti asjasse igati mõistvalt. Kord, kui "La Scala" etenduste aegu olin Moskvas ligi kuu aega, tuli sinna ka direktor Heino Rannap ja ütles, et vahepeal peaksin ma ikka ka ära käima Tallinnas.

Mida õppisite?

Algul viiulit. Mängisin lapsepõlves paljudes lasteorkestrites ning tegelen sellega vahetevahel tänaseni, seejärel kontrabassi. Teatritöö kõrval olin aastaid Erich Loidi Noorte Viuldajate ansamblis nii kontrabassimängija kui ka ansambli hooldaja ja administraator. Sellest on meeldiv mälestus. Hiljem õppisin ka muusikateadust.

Teie peamine nõue hääle jäädvustamisel öeldakse olevat kvaliteet. Kuidas seda mõista?

Selleks et olla restauraator, on vaja eelkõige teadmisi, vastutustunnet ja tugevat enesekriitikat. Kuulata tuleb palju, säästmata aega ja jõudu. On vanu linte, kus puuduvad terved taktid, rääkimata üksikute nootide kõla-praagist, intonatsioonilistest vigadest, eelmise salvestuse läbikostvusest. Ka nüüdisaegsetel heliplaatidel on klõpse, pauke jne. jne. Selleks et anda välja tõeliselt nauditav ning esteetiliselt tasemel CD, on vaja mõnikord kuid, isegi aastaid kestvat pidevat tööd, kontrollimist, võrdlemist, mõnikord ka uuesti tegemist.

Näiteks meie kõigi aegade legendaarseima operetiprimadonna Milvi Laidi häälest on säilinud kahjuks algselt vaid keskpärasel tasemel amatöörseid-juhuslikud heliülevõtted. Üsna peatselt on meie laulusõpradel võimalus taas kuulata tema säravat häält. Olen töötanud selle väljaandega ligi kolm aastat ning usun, et midagi raskemat mul elus enam ette ei tule. Aga mulle meeldib raskusi ületada, teha võimatut võimalikuks.

Palju aega ning vaeva nõudis töö viimase Miliza Korjuse heliplaadiga, kus häirivate klõpsude ning moonutuste väljavõtmiseks pidin tegema üle 2000 lõike. Kõik sellepärast, et soovisin lauljatarit esituses pakkuda laialdasele kuulajaskonnale repertuaariliselt midagi huvitavat ja senioleमत. See oli minu esimene nn. tõsine restauratsioon, mille tulemusi ootasin nii ootusärevuses kui suure rahutusega.

Kui Moskva "Melodija" OTK töötaja Irina Matjevskaja, keda õigusega nimetati režissööride hirmuks (vähimagi vea puhul praakis ta töö välja), seda kuulas, siis mu süda puperdas. Kuulanud osavõtmatu näoga lõpuni, küsis ta oma tavalise karmivõitu häälega: "Kas kõik?" Arvasin, et kukkusin läbi. Aga siis ta nägu selgines ning ta lisas: "Hea, väga hea!" See juhtum ei lähe mul kunagi meelest ning stimuleerib mind veel suurema professionaalsuse ja täiuslikkuse poole.

Te olete väga enesekriitiline ja enne tööd ära ei anna, kui leiate, et see on võimaluse piirides ideaalselt korras. Kas on tulnud ette kollisioon: tähtaeg on käes, ideaal mitte?

Senini olen suutnud selliseid olukordi vältida. Välja arvatud üks kord, kui M. Korjuse plaadi tegemise aegu lahkus jäädavalt minu ema ja ma olin seejärel mõni aeg täiesti töövõimetu. Aga minu murest saadi aru ja firmajuht Mart Maripuu andis kaks kuud ajapikendust.

Suhe konkurentidesse?

Ma ei tunnista oma töös seda mõistet. Meid on ju nii vähe ja tööpõld nii otsatult lai, et kõike vajalikku ei suuda nagunii ära teha. Mida rohkem on tegijaid, seda rohkem jõuab rahvani tõelisi kunstiaardeid. Ka siis, kui erinevad firmad jäädvustavad samaaegselt sama lauljat. Äsja just said valmis CD-d Georg Otsa häälega, millest ühe tegin mina, teised Vello Meier Eesti Raadios. Meie lähenemispritsiivid olid erinevad, lisaks oli minul käes üht-teist isiklikult fonoteegist. Osa võtteid küll kattusid, aga on ju tore, et muusikasõbrad saavad

kahe mehe töö kaudu kuulda meie suure meistri laululoomingut laiemas valikus ja erinevate vaatenurkade all.

Teie tegevuses on veel üks tahk: Estonia Talveaias plaatidelt ja videodelt kõlavate maailmakuulsate häälte kommenteerimine.

Eesti ooperikultuur on ju üks väike osa maailma laulukultuurist. Ise Talveaia repertuaari koostades olen püüdnud pakkuda meie laulusõpradele võimalikult palju huvitavat ja arendavat, viies inimesi peaaegu vahetult maailmakuulsate ooperiteatrite etendustele ning selliselt võimaldades tutvuda muusikakultuuri tõeliste väärtustega. Loen mõnikord muusikakirjandust lausa väsimuseni, tahtes olla hästi kursis kõigega, mis muusikamaailmas on toimunud ja toimub. Püüan pakkuda rahvale igati huvitavaid fakte, olles samas võimeline vastama ükskõik mis küsimusele.

Kas sellel tegevusel on ka mingi seos Teie põhitööga Estonia Teatris?

Teatri repertuaarinõukogu liikmena püüan teha kõik, et oma teadmistega aidata kujundada teatri repertuaarikava selliseks, et teatriafišš tooks huvitavate etenduste näol majja arvukaid muusikasõpru.

Soovin Teile jõudu kõigis neis lõikudes viljakaks tegutsemiseks ka pärast Teie esimest juubelit 3. mail ja et kvaliteet veelgi kasvaks.

Küsitles

HERBERT VAINU

Eduard Tubina kirjad Raimund Sepale

Hiljuti oli Teatri- ja Muusikamuseumis tähtis sündmus — muuseumi fond täienes väärtusliku kirjavahetusega. Need on 97 kirja, millised lähetas Eduard Tubin Raimund Sepale — Eesti Raadio sümfoonia-orkestri aldirühma omaaegsele kontsertmeistrile. Muuseumile andis need üle R. Sepa lesk Hilja Sepp.

Kirjad sisaldavad palju huvitavat faktoloogilist materjali nii Tubina teoste loomisprotsessist kui teoste esitamise ja kirjastamisega seonduvast. Neis on arutlusi nüüdisaja muusikast, eesti heliloojate teostest, alates Tobiasest ja lõpetades Pärdisega.

Raimund Sepp (1917—1989) oli Tubinale üks väheseid usalduselisi ja lähedasi sõpru Eestis. Tema kaudu käis Tubina teoste vahendamine eesti interpreetidele, kontsertesitustele ja helisalvestustele korraldamine, samuti autorikaitsega seonduvate küsimuste lahendamise. R. Sepp oli mees, keda Tubin usaldas täielikult ja pidas teda oma esindajaks Eestis.

Siinkohal katke VEKSA vastutava sekretäri R. Hiire ettekandest nõukogude organitele seoses Ed. Tubinaga: "...peaksime kontrollima ta sidemeid ja nende toimet, tema usaldusalust viiuldaja R. Seppa, kelle käes on ta rahad (3000—4000 rubla). Viiuldaja Sepp sõidab koos naisega ringi täiesti uuel "Volgal". On tal mingid volitused, mil moel ja üldse, kust on ta selle auto saanud." (Katke pärineb salaprotokollidest, mis on avaldatud "Hommikulehes" 11. veebruaril 1993. a.)

Allpool tuleb avaldamisele valik Tubina kirju, mis on kirjutatud ajavahemikul 18. aprillist 1958 kuni 21. juunini 1982.

NB! Kirjade tekst avaldatakse muutmata. Kahjuks pole muuseumil R. Sepa kirju. Seetõttu ka ei selgu, mis vastused sai E. Tubin tema poolt esitatud küsimustele.

ALO PÖLDMÄE

vad sel kuul, kuna murrin üht ime-likku klaviiri teha ühest värskest kammer-ooperist, komponist ise pole võimeline selleks. Ega ei tahaks niisugust tööd, aga maks-akse hästi!

Puhkus oli suurepärase. Kuum päike, puhas, karastav vesi ja rännakud huvitavatele kohtadele. Sai palju uusi muljeid ning vaheldust. Igatahes energiat jätkub jälle tükkiks ajaks!

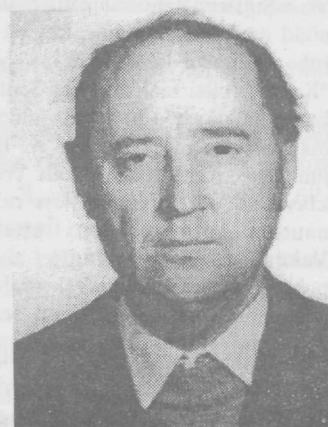
Südamlikkude tervitustega
Teie E. Tubin

Kallis Raimund Sepp!
Stockholm, 15. aug. 1958

Jõudsin tagasi oma puhkuselt ja leidsin vahepeal saabunud posti seas hulga häid raamatuid. Aitäh! — Üks Puškin oli Evaldi¹ abikaasa käest ja üks partituur — Šost. sümfoonia — Matsovi käest. Ma kirjutan talle ise ühe tänukirja varsti. Nüüd olen kõik saanud, mida süda igatses — Tampere² II osa ehk tuleb ka veel — ja raamaturiitlil on hulk vanu häid tuttavaid, kellega mõnus vahetevahel mõtteid vahetada...

Kuidas sõber Evaldil läheb? Kirjutasin talle enne ärasõitu, aga pole vastust saanud. Kas operatsioon — too teine — on nüüd juba paranenud ja kas mees haarab varsti juba ehk viiuli järele? Kui teda näete, palun tervitage südamlikult! Kas mu 6da sümf. partituur tuli pärrale? Kui ja, kas on keegi sellega juba tutvunenud ja mis arvatakse? Oleks väga põnev teada. 7da esiettekannet toimub märtsis, eks siis vaatame kas kõlbab ka sennapoolet saata. — Praegu on tööd kole palju: mitmesugused omad asjad seisa-

ega teadnud üldse, et Tobiasel selline on. Nüüd on mul Teile palve: kas saaksite antud andmete põhjal üles leida selle koori, kes seda laulis, hankida sealt üks noot, vabal ajal ära kirjutada ja mulle saata? Ma tahaks küll väga seda laulu lähemalt näha, sest ühekordsest kuulamisest on väga vähe ja — ilus oli, pagana toredest tehtud!

Muidu läheb elu kõva töö tähe all. Kirjutan praegu väikesi palu klaverile — Tampere raamatutest on väga palju abi! — Kas kalapüügi riistad on kohale jõudnud? Saatsin koos ühe teise pakiga Tartu, kust neid edasi toimetatakse. Nii et varsti on Raimund Sepal suured lõhed ja haugid kodus! — Tuhhat tervist Teile ja kõigile tuttavatele
Teie E. Tubin

¹ Turgan Evalt (Evald) (1909-1961), viiuldaja ja pedagoog, mitmete E. Tubina teoste esmaette-kandja, aastail 1944-1957 töötas repressiooniga Magadani teatris, tuli kodumaale tagasi haigena.

² Herbert Tampere (1909-1975), muusika- ja rahvaluuleteadlane, juttu on väljaandest "Eesti rahva-laule viisidega I-V" (1956-1965).s

Aprill 1925

Paljude huvitavate sündmuste hulgas aprillikuus 1925 oli kindlasti tähtsaim 4. kuupäeval asetleidnud pidulik aktus Tartus, millel sealne Kõrgem Kunstikool tunnistati konservatooriumiks. Päevakohase sõnavõtu pidas haridusminister Hugo-Bernhard Rahamägi. Esines kooli orkester August Nieländeri juhatusel.

Sündmusi oli Tartus teisigi. 1. aprillil astus kuulajate ette sealne Akadeemiline Meeskoor, mis oli kasvanud välja J. Simmi asutatud üliõpilasmeeskoorigest. Nüüd juhatas koori Leenart Neuman. Kava oli valitud võimalikult lihtne, sealhulgas Mart Saare lastelaulud. Vankumisi tuli siin-seal küll ette, kuid "kukehääl" polnud enam kuulda.

Karl Leinus oma lauluseltsiga "Põhjala" ja kooriga "Laulu lapsed" käis Lätimaal. Kaks kontserti, neist üks vaimulik, võeti sõbralikult vastu. "Laulu lapsed" viibisid ka vastuvõtul Läti presidendi juures, kes kostitas neid šokolaadiga ja kinkis mälestuseks albumi Riia vaadetega.

Meeldivaid sõnumeid tuli Viljandimaalt. Vana-Suislepa Rahvaraamatukogu Seltsil oli nüüd oma muusikakoor, kes oli jõudnud juba esimeste kontsertideni. Viljandis, "Koidu" seltsi saalis oli aga Kaitsemaleva linna malevkonna pidu. Korralikult esines malevkonna meeskoor hr. A. Hermanni juhatusel, hästi kõlasid neiu Treu laulud klaveri saatel, samuti võis rahuloluga nautida salongorkestri ettekandeid. Vaheaegadel mängis sõjaväe puhkpilliorkester Julius Vaksi juhatusel.

Estonia Muusika Osakonna segakoor ja "Estonia" sümfooniaorkester tulid välja Mendelssohni oratooriumiga "Paulus". "Kõik koorid olid tublisti välja töötatud ja solistid pr. P. Brehm-Jürgenson, hr-d Viitol ja Põlluaas laulsid oma partiid tavalise ekspressiooni ning stiilitundmusega, nii et kogu oratoorium J. Aaviku juhatusel avaldas tugevat mõju, eriti suurtes ansamblinumbrites, mis olid täis hoogu ja jõudu," kirjutas "Vaba Maa".

Samal, nn. "vaikselt nädalal" (Lihavõtted) võis kuulda veel Rossini "Stabat materit" lauluseltsi "Ilo" esituses ja Mendelssohni oratooriumit "Kristus", mille oli oma kavva võtnud Tallinna Kaarli kiriku lauluselts Juhan Jürmeaga eesotsas.

2. aprillil oli "Estonia" kontserdisaalis Mart Saare helitööde kontsert, uudiseks muusika J. Oro näidendile "Kadunud printsess". Esinesid Made Päts-Jakobson, Aleksander Arder ja väike koor Tuudur Vettiku juhatusel. Leiti, et M. Saare tugev külg on miniatuurid, tema ideed ja harmonisatsioon on huvitavad, vähe aga kasutab ta polüfooniat. Küsitav olevat ka Saare rahvuslikkus: tema muusika meenutab rohkem Mussorgskit ja Griegi. Soliste saatis klaveril autor isiklikult.

Kontserdiga ja Violetta "Traviatas" astus üles endine Maria teatri solist Lydia Lipkovski. Võrreldes meil populaarsuse võitnud Maria Kurenkoga oli tal küll

"Laulu lapsed" Riias. Tagareas vasakult esimene kaabuga mees on KARL LEINUS
Kas keegi tunneb ära ennast, oma vanemaid või vanavanemaid? Teatage palun toimetusele!

tugevam hää, kuid oma temperamenti taltsutamata lubas ta endale liigselt vabadusi: mängu miimika, käte ja peaga, mis kohased küll operilaval, mitte aga kontserdil, kus tema laulud küll "särasid, kuid ei soendanud".

Hiilgava tehnika ja imeilusa tooniga võlus Bronislav Hubermann "Estonia" kontserdisaalis 20. aprillil. Eriti veenvalt esitas ta C. Francki Viulisonaadi. Samasuguse vaimustusega võttis Tallinna publik vastu oma vana tuttava prof. Nikolai Orlovi. Tema kava nurgakiviks olid Brahmsi-Paganini rasked Variatsioonid, mida pianist kandis ette huvitava tõlgitsuse ja hiilgava virtuositeediga.

3. aprillil oli Tallinnas Orkestrantide Ühingu korraldatud suurejooneline sümfooniakontsert. Laval oli 80 orkestranti. Üle hulga aja sai kuulda orkestrimuusikat normaalse viiulite koosseisu juures. Juhatas Raimund Kull, v. a. Artur Kapi "Sümfoonilist prelüüdi", mida dirigeeris autor. Kuid ega selline üheks korra kokkusaadud ja kokkuharjutamata orkester suutnud rahuldada nõudlikumaid kuulajaid. See andis eriti tunda Tšaikovski VI Sümfoonia tõlgitsemisel. Raimond Bööcke esines Davõdovi Tšellokontserdiga ja Olga Torokoff-Tiedeberg aariaga ooperist "Aida". Esimene esines oma tuntud headuses, Torokoff-Tiedebergile soovitati rohkem rõhku panna häälekooli täiendamisele.

Oma auõhtu kava oli R. Kull kokku pannud ainult Tšaikovski helitöödest, peanumbriks sümfooniline poem "Saatus". Esitati veel "Serenaad" keelpillide orkestrile ja Klaverikontsert b-moll prof. N. Orloviga solisti osas. Kuna orkestri koosseis oli ka seekord suurendatud, oleks võinud kava ülesehitus olla nõudlikum, kuigi kõik esitatud teosed kõlasid korralikult. Täissaal võttis need ovatsiooniga vastu, eriti prof. Orlovi.

Aprillis oli õige aeg hakata mõtlema suvemuusikale. Tartus oli juba 17 aastat selle

est hoolitsenud "Vanemuine". Õnnetult lõppenud viimane suvi (puudujääk oli enneolematult suur) pani aga "Vanemuise" loobuma. Poolemiljoniline juurdemaks polnud ju naljaasi. Suvemuusikast loobuda aga ka ei tahetud. Alustati läbirääkimisi Tartu Konservatooriumiga, et saada suhteliselt odav 40-liikmeline õpilastest ja õpetajatest orkester. Selts lubas tasuta oma aia, valgustuse ja noodid, osa puudujääki katta linnavalitsus, vabastades ühtlasi kontserdid lõbustusemaksust. Toetama olid nõus ka rahaasutused. Otsustati mitte palgata alalist dirigenti, vaid anda kordamööda võimalus kõikidele meie orkestrijuhitule, peale selle veel külalistele Lätist, Soomest j. m.

Tallinnas olid lootused suvemuusikale üpris nõrgad. Tavapäraste sümfoonia-kontsertide asemel oli siin viimastel aastatel korraldatud Harjuvärava mäel Sõjaministeriumi orkestri maksuta kontserte, mis küll suutsid pakkuda meelelahutust, kuid muidugi mitte asendada kunstiliselt sümfooniakontserte. Nüüd ähvardas seegi muusika ära jääda, sest linnavalitsus ei raatsinud selleks teha mõnesajatuhandemargalist kulutust. Plaanitseti Harjuvärava mägi mõnele einelauapidajale välja rentida tingimusel, et see paneks oma kulul vähemalt 18-liikmelise orkestri rahvast lõbustama. "Õnnelikud tartlased, kes saavad sümfooniast nautida sel ajal, kui pealinnavalitsused peavad endid laskma 18-kohalisest einelaua orkestrist maksuta "lõbustada", öhkas "Muusikaleht".

Pärnu linnavalitsus laskis küll kohaliku sõjaväeorkestri suveks Kuressaarde mängima minna, ilma et oleks püüdnudki seda kinni pidada, kuid suvemuusikata ka ei tahetud jääda. Otsustati, et 1. juunist 1. septembrini hakkab igal kolmapäeval ja pühapäeval mängima sümfooniaorkester Gustav Davidi juhatusel.

Uut Eesti Rahvusraamatukogu muusikafondis

Kirjandus Adelaide Eesti Meeskoori kroonika, 1983—1993. — Adelaide, 1994. — 44 lk.
Anton, Arnold. Artikleid muusikast, muusikuist ja muuski. — Pärnu, 1994. — 123 lk.
Haapsalu Muusikakooli aastaraamat. — Haapsalu, 1994. — 32 lk.
Heino Elleri nimeline Tartu Muusikakool 75. — Tartu, 1994. — 179 lk.
Kapell "Südameraasuke": 10 aastat. — Kuressaare, 1994. — 16 lk.
Georg Otsa nimeline Tallinna Muusikakool 75: Kogumik. — Tallinn, 1994. — 67 lk.
Vabariiklik Orkestrijuhtide Puhkpilliorkester: Tutvustaja. — I k., 1995. — 1 leht.
Dansk lydfortegnelse, 1992. — Ballerup, 1993. — 192 s.
Dansk musikfortegnelse, 1991. — Ballerup, 1992. — 40 s.
Dutch Baltica: Vocal ensemble Amsterdam: Programs. — S. l., 1991. — 11 p.
Finnish rock? Then it must be good. — Helsinki; 199... — 35 p.
Gambaccini, Paul. British hit singles. — 9th ed. — 432 p.
Griffiths, Paul. Modern music. — London, 1994. — 216 p.
Griffiths, Paul. The Thames and Hudson encyclopaedia of 20th century music. — London, 1992. — 207 p.
The Guinness who's who of film musicals & musical films. — London, 1994. — 351 p.
The Guinness who's who of soul music. — London, 1993. — 315 p.
Historische estnische Kirchenorgeln. — Lilienthal, 1994. — 80 s.
Häggmann, Ann-Maria. Magdalena pa Källberg: En studie i finlands-svensk vistradition med utgångspunkt i visan om Maria Magdalena. — Helsingfors, 1992. — 375 s.
Neeme Järvi, 100: In celebration: 100 releases in ten years. — S. l., 1994. — 30 p.
Kaipainen, Mauri. Dynamics of musical knowledge ecology. — Helsinki, 1994. — 192 s.
Kaustinen: Opas. — Saarijärvi, 1988. — 13 s.
Koch, Kurt E. Musik unter der Lupe. — Basel, 1993. — 112 S.
Med Grieg i verden: Konsertserien, 1993. — Oslo, 1993. — 14 s.
Meslos-Ethos '93: 2nd Intern. Festival of Contemporary Music, Nov. 7—17, 1993, Bratislava: Programme. — Bratislava, 1993. — 249 p.
Musical Denmark yearbook, 93—94. — Copenhagen, 1994. — 168 p.
Nordic sounds: Discover Nordic string quartets. — S. l., 1990. — 8 p.
Pladeanmeldelser: Rytmsk musik, 1990. — Ballerup, 1991. — 100 s.
Rushton, Julian. Classical music. — London, 1994. — 192 p.
Virtaranta, Pertti. Anna Vasiljevna Tsesnakovan kerrontaa ja itkuvirsiä. — Helsinki, 1994. — 240 s.
Weisberg, Arthur. Performing twentieth-century music: A handbook for conductors and instrumentalists. — New Haven, 1993. — 142 p.
Noodid Orff — Schulwerk. — Mainz [1950].

Брат и сестра: Альбом для фортепиано в 4 руки для учащихся ДМШ и домашнего музицирования. - С.-Петербург, 1993.

Брат и сестра: Альбом фортепианных ансамблей. - С.-Петербург, 1994.

Debut: Концертный репертуар юного пианиста. Вып. 1. - Минск, 1994.

Золотой век русской духовной музыки. - С.-Петербург, 1993.

Миг восторга. Популярные танго для баяна или аккордеона. - М., 1993.

Рахманинов Сергей. Литургия святого Иоанна Златоуста. Для 4-голосного смешанного хора. Партитура. - С.-Петербург, 1993.

Русский императорский балет. Музыка из классических балетов. Избранное. Переложение для фортепиано. - С.-Петербург, 1994.

Хрестоматия для развития творческих навыков и чтения с листа. Младшие и средние классы ДМШ. Ансамбли для фортепиано в 4 руки. - С.-Петербург, 1994.

Heliülesvõtted

Kompaktplaadid Fibich, Zdenek. Symphonies Nos. 2 and / Perf. by Detroit Symphony Orchestra, cond. N. Järvi. — Colchester: Chandos, 1994. — CHAN 9328.

The gems of Hungarian music. — S. l.: Magyar Rádió.
Irish drinking songs / Perf. by: The Clancy Brothers, ens., with T. Makem, vocal, the Dubliners, ens. — New York: Columbia, 1993.

Bock, Jerry. Fiddler on the roof: Original cast recording / Lyrics by S. Harnick; Perf. by: Z. Mostel (Tevye), M. Karnilova (Golde), B. Arthur (Yente), J. Merlino (Tzeitel), T. Everett (Chava), Orchestra, ens., etc.: BMG Music, 1986.

Townshend, Pete. Tommy: Original cast recording / Lyrics by P. Townshend; Perf. by: B. Buell (The Minister), P. Kandel (Uncle Ernie), M. Cerveris (Tommy), M. Mitzman (Mrs. Walker), ens., etc.: BMG Music, 1993.

T+aikovski, Pjotr. The snow-maiden: Op. 12 / Perf. by: I. Mišura-Lekhtman, mezzo-soprano, V. Grishko, tenor, Detroit Symphony Orchestra, cond. N. Järvi. — Colchester: Chandos, 1994. — CHAN 9324.

Turtle Island String Quartet. A night in Tunisia, a week in Detroit / Perf. by: Turtle Island String Quartet, Detroit Symphony Orchestra, cond. N. Järvi. — Colchester: Chandos, 1994. — CHAN 9331.

Helikassetid The Beach Boys (ansambel). 16 superhits.
Canned Heat (ansambel). On the road again. Duchesse, 1990.
Kojamees and the band (ansambel). Suur pettus.

Little Richard (laulja). Greatest hits. World Star Collection, 1993.
MacDermont, Galt. Hair: The American tribal love-rock musical: Original Broadway cast. — S. l.: Duchesse, 1990.

- 4.-7. V **IDA MUUSIKA FESTIVAL "ORIENT '95"**
4. V kell 18.00 Estonia kontserdisaal - **Jaapani ja india muusika.**
4. V kell 19.00 Puritse linnus - **Hiina, jaapani, india tants ja muusika, tuva (šamanistlik) muusika.**
5. V kell 19.00 Pärnu Mai kultuurikeskus - **Hiina ja india, tuva (šamanistlik) muusika ja tants.**
5. V kell 19.00 Vanemuise kontserdisaal - **Jaapani, india muusika ja tants.**
5.V 18.00 Estonia kontserdisaal - **Jaapani ja korea muusika.**
6. V kell 16.00 Vanemuise kontserdisaal - **Hiina ja india muusika ning tants, tuva (šamanistlik) muusika.**
6.V kell 15.00 Mustpeade maja - **David Hykes' meistriklass.**
6.V kell 18.00 Estonia kontserdisaal - **Hiina ja india muusika.**
7. V kell 16.00 Vanemuise kontserdisaal - **Jaapani, hiina ja india muusika.**
7. V kell 18.00 Estonia kontserdisaal - **India, hiina tants ja muusika, tuva (šamanistlik) muusika, ülemhelilaul ja zarb.**
***
6.V kell 16.00 Väravatorn - **Hortus Musicus. Ansambli juht Andres Mustonen.**
9. V kell 19.00 Estonia kontserdisaal - **Maailma muusikalised pealinnad - Viin. ERSO. Dirigent Gintaras Rinkevicius, solist Stefan Vladar. Beethoven - 5 sümfonia c-moll op.67, Schumann - Klaverikontsert a-moll op.54.**
11. mai kell Tartu Ülikooli aula kell 18.00 ja 12. V Estonia kontserdisaal kell 19.00 - **Marcella Crudeli** (Itaalia pianismi tunnustatumaid esindajaid).
12. V Sillamäe muusikakool kell 15.30, Kiviõli Kunstide kool kell 18.30, 13. V kell 12.00 Jõhvi teatrimaja, kell 16.00 Narva linnus, 16. V Mustpeade Maja valge saal kell 19.00 - **Lisztomania. Eesti noored tipp-pianistid Risto Laur, Kai Ugandi, Mati Mikalai, Ralf Taal ja Marko Martin.**
13. V kell 16.00 Väravatorn - **Hortus Musicus. Ansamblijuht Andres Mustonen.**
17. V Niguliste kell 19.00 - **7 kontserti sarjast "Katedraali kaja" Orel Ines Maidre, Jostein Aarvik. "In memoriam J. Reubke, P. Süda, J. Alain"** (mälestades varalahkunud oreliheli loojaid).
18. V ERSO Estonia kontserdisaal kell 19.00 X. Dirigent **Arvo Volmer. Berlioz "Romeo ja Julia"**.
22. V Estonia kontserdisaal kell 19.00 **Aarhusi sümfoniaorkester. Dirigent Eri Klas. Gade, Schnittke.**
23. V Mustpeade Maja valge saal kell 19.00 - **Tulevikusillad III. Klaver Lauri Väinmaa, sissejuhatus Mari Vihmand. Ligeti "Ettüüdid"**.
23. V Mustpeade Maja Olavi saal kell 19.00 - **Boreos** (Taani tipp-puhkpillikvintett)
26. V kell 19.00 Raekoda - **Georg Ahrens** (bariton Saksamaalt)
28.V Jaani kirik kell 19.00 - **Eesti Rahvusmeeskoor, dirigent Ants Üleoja. Liszt "Missa"**.
29. V Mustpeade Maja Olavi saal kell 19.00 - **Stephen Scott** (poognaga mängitud klaver) & **Colorado New Music Ensemble. Scott "Hommikumaa viikingid"**.

PILLIDE BRONTOSAURUS

600 aastat tagasi nimetas Guillaume de Machaut orelit esmakordselt pillide kuningaks. See nimetus on tänini kõikidele tuleproovidele vastu pidanud. Sajandite vältel on selle imepärase pilliga tegelnud hulgaliselt inimesi — olgu siis leidlikke ehitusmeistreid või tundliku kõrvaga muusikuid.

Oreli kasutamise kohta kirikus on teateid alates X sajandi keskpaigast. Pillide kõla olevat olnud niivõrd läbilõikav, et kui näiteks juudid templis teenistust olid pidamas, olevat tänavale kostnud nii võimas müra, et möödujatel oli võimatu omavahel rääkida. Huvitavalt mitmekesine on olnud ka materjalide valik, millest orelivilesid valmistati — nimelt puust, vases, kullast, tinast, papist, klaasist jms.

Napolis ehitati XVI sajandil alabastrist orel, mille oli tellinud paavst Leo X. Viimane oli suur oreli-muusika austaja ning hulgaliselt andekaid muusikuid enese ümber koondades ühtlasi ka tõeline muusikametseen. Ajastu kirglikumaid muusikahuvilisi Mantova hertsog Frederico Gonzaga oli oma kapelli pärast tõsiselt mures, sest tema parimad lauljad olid läinud paavsti kapelli üle. 1514. aastal saatis ta paavst Leo X-le palvekirja, milles ta palus tungivalt, et temalt kõiki muusikuid ära ei meelitataks. Alabastrist orel,

mille transportimiseks läks tarvis 10 veolooma, oli ilmselt tõeline meistritöö, teisalt aga põhjustas pahameele saksa frantsiskaanides. Need väitsid, et nii suure luksuse kuhjamine kirikusse on vastuolus askeetlike põhinõuetega ning lausa kurjast. Orelite kinkimine oli rikka kildkonna hulgas üsna sagedane nähtus.

Kurioosne juhtum oli ka Inglismaal seoses Winchesteri katedraali tohutu suure oreliga, mille "käivitamiseks" vajati 70 meest (kalkanti), kes nii käte kui jalgadega lõõtsatallamisega ametis olid. See toiming olevat tekitanud nii hirmsat lärmi, et õige pea suunati piiskopi korraldusel kalkantide töö kiriku põhiruumist eemale — ilmselt ka suureks kergenduseks kirikurahvale.

Orelimeistriteks ja ka teenistusel mängijateks olid vaimuliku seisuse esindajad ning neil oli kirikus sageli veel muidki kohustusi, mistõttu ametinimetuseks tulid sageli ette organist-altarist või organist-kaplan. Niisiis usaldati pühad riitused eelkõige munkade hooleks. Veel 1530. aastalgi ei tahetud Innsbruckis ilmlikust organisti kiriku teenituse vastu võtta. Codex Calixtinus^{est} pärit laulgi ütleb:

*Clerus cum organo
Et plebs cum timpano
Cantet Retemptori*

Noodinäide "Fundamentum organisandist" (1452)

XVI sajandi graafilisel lehel näeme tagaplaanil töös kalkanti

(kleerus oreliga ja rahvas timpaniga Lunastajat ülistavad)

Paljud organistid saavutasid tänu teenetele muusika vallas suure tunnustuse ja olid oma eluajal väga lugupeetud isikud. Seda võib öelda esimese väljakujunenud orelikoolkonna esindajate kohta. Siis kuulusid Conrad Paumann, Arnold Schlick (mõlemad muide pimedad), Heinrich Isaac, Paul Hofhaimer jt. 1410 Nürnbergis sündinud Paumann oli mitte ainult loov ja erakordselt mitmekülgne muusik, kes lisaks orelimängule valdas veel flööti, trompetit, lautot, viiulit ja harfi, vaid ka suurepärase pedagoog. Tema ümber oli koondunud arvukalt õpilasi, tänu kellele on meieni säilinud 1452. a. Paumanni koostatud orelikool "Fundamentum organisandi", mis on üks vanimaid instrumentaal-kontrapunkti näiteid. Siin on nii õpetaja enese kui ka tema õpilaste helitööd.

Selles õpikus on nii ilmalikku kui ka vaimulikku muusikat — põhiliselt aeglastes noodivälvustes liikuv *cantus firmus* koos seda kaunistavate diminutionidega, mida meie tunneme koraaliprelüüdi nime all. Ühtlasi on see läbi aegade olnud eelistatumaid kompositsioonivorme oreli-muusikas.

Oreli pikk, mahukas ja sündmusterohke ajalugu on inspireerinud inglasi Anthony Baines'i* andma orelile veel üht hellitusnime, — "pillide brontosaurus". Instrumenti vanust ja gigantseid mõõtmeid arvestades pole see nimetus ju sugugi paha!

Orelite-brontosaurusete kõrval olid aga keskajal olemas ka orelid-parmukesed. Neil oli hoopis teistsugune otstarve ja neid mängisid teistsugused mehed. Sellest aga järgmisel korral.

MARJU RIISIKAMP

* A. Baines. Musical Instruments Through the Ages. Penguin Books, 1961.